

INFORMÁTOR

XXI/2010/1

NITRA

OBSAH: • Zaujímavosti • Dôležité informácie • Spoločensko-vedecké podujatia • Z činnosti múzeí • Spomínane • Jubileá • Zmeny v členskej základni •

ZAÚJÍMAVOSTI

Dejiny Koránu a jeho vzťah k Biblii

Aby sme si mohli aspoň sčasti priblížiť dejiny Koránu, treba si položiť otázku, aký bol svet, v ktorom Korán vznikol? Aké boli politické a náboženské vzťahy na Prednom východe, ktorý sa stal kolískou Koránu?

Islam sa začal utvárať v siedmom storočí nášho letopočtu vo východnej časti Arabského polostrova v tzv. Hidžáze približne na polceste medzi Stredozemným morom a Indickým oceánom. Predný orient bol vtedy stálym bojiskom. O nadvládu medzi miestnymi kmeňmi a dvoma kráľovstvami – Byzantskou ríšou a Perzskou ríšou – v tom čase bojovali dve mocnosti. V púštnej oblasti, ktorá sa tiahne od oázy k oáze, žili arabské kočovné kmene, zaoberajúce sa chovom tiav, zväčša v kožených stanoch na spôsob beduínov. Medzi kmeňmi panovala krvná pomsta, deti často po narodení usmrcovali, aby regulovali počet členov v rodine.¹ Tieto kočovné kmene sa zapodievali aj obchodom, preto prichádzali do kontaktu so židovskými i s kresťanskými usadlíkmi. Politické pomery boli takisto dosť zložené. Pod gréckobyzantské panstvo s jeho hlavným mestom Konštantínopolom patrili tri krajiny: Sýria a Palestína s aramejským obyvateľstvom a Egypt, kde žili Kopti. Naproti tomu pod sásánovsko-perzské kráľovstvo s hlavným mestom Seleukia patrila Asýria, ktorú tiež obývali aramejské kmene. Dynastia Sásánovcov prevzala moc nad perzským kráľovstvom v 3. stor. pred Kr. Pôvodné národy obývajúce tieto krajiny sa usilovali strieť zo seba bremeno gréckeho, resp. perzského panstva a usilovali sa samy dostať sa k moci. Ich cieľom bola nezávislosť. Arabský svet vtedy netvoril nijakú politickú jednotu. V severnej časti sa nachádzali dve malé kráľovstvá: panstvo Lachmidovcov s hlavným mestom Hira, ktorí boli vazalmi Sásánovcov, a panstvo Ghassanidovcov s hlavným mestom Džabija, ktorí boli závislí od Byzantskej ríše. V centre Arábie však žili nezávislé arabské kmene. Medzi najvplyvnejšie patrili Kurajšovci v Hidžáze. Práve do tejto oblasti patrila Mekka.

Štátnym náboženstvom Byzantíncov bolo ortodoxné kresťanstvo. Na druhej strane oficiálnym kultom sásánovského kráľovstva bol mazdaizmus, resp. zoroastrizmus (nazvaný podľa zakladateľa proroka Zaratustru / Zoroaster). V 7. stor. však kresťanstvo na Prednom východe bolo hlboko rozštiepené vplyvom teologických sporov, ktoré do cirkvi vniesli bludné náuky nestorianizmu a monofyzitizmu. Tieto otázky sa riešili na ekumenických konciloch v Efeze roku 431 a v Chalkedone roku 451. Spory sa preniesli aj do spoločenskej oblasti, kde vznikali nepokoje a násilnosti, čo destabilizovalo spoločnosť. Niektoré kresťanské spoločenstvá odmietli prijať náuku koncilov v Efeze a v Chalkedone, a tak zostali pod silným vplyvom nestorianizmu alebo monofyzitizmu. Táto skutočnosť veľmi oslabil kresťanskú jednotu a zároveň destabilizovala oblasť aj politicky.

Práve na pozadí týchto udalostí začalo v západnej časti regiónu vznikať nové náboženstvo; začalo sa to v Hidžáze, ktorého hospodárskym centrom bola Mekka. Arabi boli pohanským národom vyznávajúcim polyteistické náboženstvo, uctievaním množstvo rozličných bohov a bohýň. Svojim bohom prinášali obety zvierat a uctievali ich sochy v chráme Kaaba v Mekke. Ako jedno z najvyšších božstiev uctievali Mesiaca. Kamenná svätyňa v Kaabe bola pútnickým miestom pre všetky arabské kmene.² Treba tiež poznamenať, že Mekka bola v tom čase prosperujúcim mestom. Obchodníci z najrôznejších kmeňov mohli v čase pútnickej sezóny navštevovať Mekku a bezpečne obchodovať.

Do tohto obdobia vstupuje postava Mohameda, ktorý sa považuje za zakladateľa moslimského náboženstva. Samotné meno Mohamed znamená zveľbovaný.³ Narodil sa v zámožnej rodine pochádzajúcej z rodu Hášimovcov,

málo významnej vetvy kmeňa Kurajšovcov, usadenej v severoarabskom meste Mekka. Niektorí autori stanovujú dátum jeho narodenia na 20. apríl 570. Šiiti zasa veria, že to bol 26. apríl 570, a iní autori posúvajú dátum narodenia až do roku 571. Mohamedov otec Abdullah zomrel ešte pred jeho narodením, a tak malého chlapca vychovával dedo z otcovej strany, Abd al-Muttalib. Moslimská tradícia vraví, že Mohameda ako dieťa odovzdali beduínskej dojke Halime, lebo sa verilo, že púštny život je pre deti bezpečnejší a zdravší. V šiestich rokoch Mohamed stratil i matku Aminu, ako osemročný aj svojho deda. Preto Mohamed prešiel do starostlivosti strýka Abu Táliba, nového vodcu Hášimovcov.⁴ So strýkom sa Mohamed už vo svojej mladosti zúčastňoval na obchodných cestách, pri ktorých sa zoznámil s kresťanským i so židovským náboženstvom, čo ho dosť silne ovplyvnilo. Ako 25-ročný vstúpil do služieb bohatej vdovy Chadidže, ktorú očaril natoľko, že mu ponúkla manželstvo. Nato sa s ňou oženil a razom sa stal zámožným človekom. Keďže sa už nemusel starať o živobytie, mohol sa naplno venovať premýšľaniu o náboženských otázkach. Neskôr uzavrel manželstvo ešte s ďalšími deviatimi ženami; iné pramene hovoria, že mal až 15 manželiek. On sám však dovolil mužom mať iba štyri manželky, ale pre neho, ako proroka, platila výnimka. Po sobáší s vdovou Chadidžou sa rád sa zdržiaval vo voľnej prírode, kde sa mohol nerušene oddávať svojmu meditovaniu. Na jednej osamelej hore pri Mekke mal údajne videnie, ktoré pripisoval svätému archanjelovi Gabrielovi. V jednom podobnom vytržení sa mu zdalo, že bol prenesený do Jeruzalema, kde videl Abraháma, Mojžiša a Ježiša. Mojžiša videl, ako plače, lebo predvídal, že Mohamed dovedie do neba viac Arabov ako on neverných synov Izraela. Potom vraj vyšiel Mohamed po rebríku do samého neba, kde mu dal Alah mnohé poučenia a nariadenia. Medziiným aj to, že ozajstný vyznávač sa má k Alahovi modliť 50 ráz denne. Mohamedovi sa to však zdalo priveľa, a tak u Alaha vyjednal úľavu na modlitby 5-krát denne.⁵

Mohamed dal potom svoje videnia zapísať a z týchto záznamov vznikol za jeho nástupcu Abu Bekra Korán, čiže „čítanie“, napísaný v 114 hlavách (súrach). Je to vlastne veršovaná próza, ktorá sa prednáša spevavým spôsobom. Na Arabov tento prednes pôsobí veľmi sugestívne, preto ho obľubujú. Ku Koránu sa pričleňuje ďalší spis – sunna, ktorá vykladá zmysel Koránu.

Mohamed poznal niektoré časti Biblie a dozvedel sa, že Mojžiš predpovedal svojmu národu príchod mesiáša, vykupiteľa, a tiež sa dozvedel o Ježišovej predpovedi, že zošle Ducha Svätého, parakléta, ktorý učeníkov privedie k poznaniu všetkých právd. Tieto predpovede ho zaujali a nahovoril si, že vlastne tým vykupiteľom a parakétom je on sám. Vnútorne sa ubezpečoval o tom, že tieto predpovede zapísané v Biblii sa naplnia v podobe jeho osoby. Keď potom o tom rozprával svojim príbuzným v Mekke a tvrdil, že on je tým novým Božím poslom, ľudia ho vysmiali a odmietli. Mohamed začal šíriť tieto svoje predstavy okolo roku 613. Väčšina ľudí, ktorí ho počuli, ho jednoducho ignorovala, časť sa mu vysmiala. Napriek tomu niektorí mu uverili a pripojili sa k jeho nepočetnej skupine. V Mekke však Mohamedovi hrozilo vážne nebezpečenstvo, preto sa rozhodol z mesta utiecť. Tým, že sa počet Mohamedových prívržencov zvyšoval, Mohamed začal byť nebezpečným pre miestne kmene i pre vládcov mesta. Treba vidieť, že bohatstvo mesta spočívalo v Kaabe, svätyni mnohých bohov. Keby ľudia zavrhlí svoje modly, ako kázal Mohamed, znamenalo by to koniec pútnikov, obchodu, a nakoniec aj ich bohatstva. Mohamedova kritika mnohobožstva bola zvlášť útočná voči jeho vlastnému kmeňu Kurajšovcov, pretože práve oni boli strážcami Kaaby. Niekoľko súr je datovaných z tohto obdobia a poukazuje vtedajšiu situáciu – napríklad časť 111 (názov je *Zhyňte, alebo tiež Palmové vlákna*) a 104 (*Ohovárač*) a časti 19 (*Mária*), 21 (*Proroci*), 109 (*Neveriaci*) a 80 (*Zamračil sa*). V tom čase sa tiež odohral príbeh tzv. Satanských veršov. Tieto verše znamenali ústupok voči arabskému polyteizmu, pretože v nich bola zahrnutá možnosť príhovoru „nižších bohov“ u Alaha. Sám Mohamed totiž veril, že všetci títo bohovia reálne existujú, ale sú úplne bezmocní voči najvyššiemu bohu, ktorého Arabi stotožnili s Mesiacom (zrejme odtiaľ pochádza aj ich hlavný symbol polmesiac). Čiže to by vlastne Mohamedovi umožnilo zachovať mier so svojimi susedmi. Predsa však Mohamed tieto verše neskôr odvolal a vyhlásil ich za Satanovo vnuknutie. Neskôr boli rozpracované teórie veršov zrušených a zrušujúcich. Niektorí bádatelia však pochybujú, že tieto verše vôbec boli súčasťou Koránu, a moslimovia spochybňujú vierohodnosť tohto príbehu. Pri tom všetkom sa príbeh objavuje už veľmi skoro, a nie je pravdepodobné, žeby si bezprostrední nasledovníci Mohameda takýto prejav slabosti proroka vymysleli.⁶

V dôsledku týchto okolností Mohamed ušiel s niekoľkými svojimi druhmi roku 622 do Mediny. Tu uňho znova nastala premena. Z vizionára a náboženského rojka sa stal vojenský vodca a dobyvateľ. V roku 626 násilne dobyl svoje rodné mesto Mekku a vnútil obyvateľom svoje nové náboženstvo, pričom bojoval práve v sviatočných dňoch, keď bolo prísne zakázané tasiť meč. Keď mu to niektorí vyčítali, odvetil, že mu to prikázal Alah, lebo väčším hriechom je zotrvať v modloslužobníctve, než vo sviatok tasiť meč.

Čo sa týka vzniku Koránu, možno povedať, že Mohamedovi stúpenci ho od začiatku písomne zachytávali, najprv ako zbierku voľných listov. Vytvorila sa tiež skupina moslimov, ktorí sa tieto texty učili naspamäť. Bolo to potrebné najmä preto, lebo vtedajšie arabské písmo zapisovalo iba spoluhlásky, čiže písmo nemalo ešte nijakú vokalizáciu, samohlásky sa nezapisovali, a tak niektoré skupiny spoluhlások vyzerali rovnako. Chýbali bodky, ktorými sa dnes tieto písmená rozlišujú. Mohamed predniesol vždy nové zjavenie najprv mužom komunity, a potom zboru moslimských žien. Každý novozjavený text priradil nejakému určitému miestu v celkovom texte.

Moslimovia sa pred svetom predstavujú ako monoteistické náboženstvo a často vyjadrujú aj svoju vieru, ktorá má hlboký a vnútorný vzťah k Biblii. To však neznamená, že túto knihu židov a kresťanov aj skutočne berú do svojich rúk. Vytvára sa dokonca mienka, že všetky monoteistické náboženstvá, čiže židia, kresťania a moslimovia, sa držia

toho istého Svätého písma, a iba vytvorili rôzne školy jeho výkladu. Táto mienka sa však veľmi rýchlo rozplynie pri hlbšom skúmaní uvedených náboženstiev. Pri rozhovoroch medzi moslimami a kresťanmi o predstave Boha sa ihneď narazí na veľké rozdiely v chápaní významu jednotlivých slov. Vyskytuje sa tu vážny sémantický problém. Mnohé pojmy sú síce rovnaké, ale každý interpret má inú predstavu o tom, čo ktorý pojem vyjadruje. Profesor Maurice Borrmann v Pápežskom inštitúte pre štúdiá arabskej islamistiky v Ríme hovorí, že dokonca niektoré pojmy nachádzajúce sa v Koráne nemajú vždy ten istý význam. Tak napr. v Koráne sa píše, že Boh hovorí k Mohamedovi: „*A keď si v pochybnosti nad tým, čo sme ti zoslali, tak sa opýtaj tých, ktorí nechali pred tebou Písmo*“. Viacvýznamový výraz *al-Kitab* – *Písmo*, resp. kniha, sa vyskytuje v 114 súrach Koránu až 230-krát. Niektoré z týchto súr sa vzťahujú na poučenie Mohameda v Mekke v rokoch 610 – 622, iné na jeho učenie v Jathribe (neskoršej Medine) v rokoch 622 až do jeho smrti roku 632. Čiže znamená toto slovo *al-Kitab* (*Písmo*) použité v Koráne skutočne Bibliu? Ak áno, potom ide o celú Bibliu, alebo iba o Starý zákon? Zdá sa, že to tak nie je. Slovom *kniha* sa označuje v Koráne spis, ktorý bol pripisovaný Mojžišovi (2,53), a tiež knihy, ktoré sa zaoberajú dejinami Abraháma a jeho potomstva (19,41) a Jána a jeho otca Zachariáša (19,3). Rovnako ide o knihu, ktorá hovorí o Ježišovi a o jeho matke Márii (19, 16), a vzťahuje sa i na celý Korán: „... *kniha, o ktorej niet žiadnej pochybnosti, je návod pre bohabojných*“ (2,2). Židia i kresťania sú označení v Koráne ako „ľud Písma“, pričom sa zdôrazňuje, že všetci veriaci (moslimovia) veria v Alaha a jeho anjelov, v jeho písma a poslaných (2.285). Z uvedeného je zjavné, že samotné slovo „*písmo*“ je chápané mnohoznačne.

Moslim verí, že Všemohúci disponuje viacerými spismi, ktoré zoslal svojmu prorokovi, čiže tu ide o doslovný diktát zo strany Boha voči prorokovi.

Áký vzťah má teda Korán k Biblii? Je tu síce istý vplyv, ale len veľmi ťažko sa dá určiť, ktoré spisy a ktoré myšlienky z Biblie boli poňaté do svätej knihy moslimov. Korán necituje doslovne ani jediný verš z Biblie, hoci často zdôrazňuje, že je potvrdením predchádzajúcich spisov Tóry a Evanjelia. Súčasne moslimovia od samého začiatku tvrdia, že pravá Tóra nie je židovský Pentateuch, a pravé Písma nie sú štyri kresťanské Evanjeliá, ale Korán. Toto odmietanie je z moslimského hľadiska pochopiteľné. Mojžišov Pentateuch predstavuje Boha ako Stvoriteľa a ochrancu židovského národa a Evanjeliá dokazujú, že Ježiš je Boží syn, čo moslimovia zásadne popierajú. Z tohto možno vyvodiť celkom jednoduchý záver. Mohamed vyrastal v polyteistickom arabskom svete a osvojil si náboženstvo starého arabského sveta. Po zoznámení so svetom Biblie – Starého a Nového zákona – vybral z neho niektoré udalosti, ktorého ho inšpirovali. Keďže sa v Biblii hovorí explicitne o zjavení Boha skrze prorokov, a potom skrze svojho Syna, Ježiša Krista, táto skutočnosť inšpirovala Mohameda, takže sa cítil sám byť povolaný za proroka, ktorý završí Božie zjavenie. Vytvoril vlastne nesúrodé synkretické náboženstvo so silným nábojom mocenského donucovania k poslušnosti voči Alahovi. Aj pri podrobnejšom skúmaní je evidentné, že Mohamedova predstava o Bohu sa ani zďaleka nepribližuje tej predstave, ako sa zjavuje v biblickom podaní Starého a Nového zákona.

Významný rozdiel medzi svetom Biblie a svetom Koránu je postoj voči človeku a svetu. Svet Biblie je vedený zásadou hlavného prikázania lásky voči Bohu i bližnému. Už Mojžiš napísal: „*Počuj, Izrael, Pán je náš Boh, Pán jediný! A ty budeš milovať Pána, svojho Boha, celým svojím srdcom, celou svojou dušou a celou svojou silou*.“ (Gn. 6. 4 – 5) K tomu sa pridružuje príkaz daný v Dekalógu: „... *a budeš milovať svojho bližného ako seba samého*“. Ježiš Kristus rozširuje toto prikázanie lásky voči bližnému na všetkých ľuďoch. Svet Koránu tento univerzálny príkaz lásky voči bližnému nepozná. Evidentne je to v postoji k vojne. Ježiš Kristus vyslal do sveta svojich učeníkov, aby hlásali jeho posolstvo v láske a pokoji, Mohamed vyslal svojich prívržencov, aby šírili islam mečom. Vo 4. súde v 89. verši sa hovorí: „*Zblúdilci by si veru priali, aby ste boli ako oni. Neberte si z nich priateľov, kým sa nevrátia na cestu pravdy Božej. Bojujte s nimi, zabíjajte ich, kdekoľvek na nich natrafíte*...“⁷ V súčasnosti je mimoriadne nebezpečný fundamentalistický moslimský radikalizmus, ktorý sa otvore hlási k džihádu, tzv. svätej vojne, a v jeho mene propaguje zabíjanie a vraždenie, aby tak zastrašil „neveriacich“ a prinútil ich k prijatiu islamu.

Štefan Mordel

¹ Porov. Kronika ľudstva. Bratislava 1992, s. 234.

² Porov. Welt und Umwelt der Bibel, Heft 15, 1. Quartal 2000. Gérard Tropeau: Die Ursprünge des Islam.

³ Špirko, J.: Cirkevné dejiny. Turč. sv. Martin, s. 238.

⁴ <http://sk.wikipedia.org/wiki/Mohamed>

⁵ Špirko, J.: Cirkevné dejiny. Turč. sv. Martin, s. 238.

⁶ Porov. <http://sk.wikipedia.org/wiki/Mohamed>

⁷ Korán: Transl. Hogová – Muntágová. Žilina, Knížné centrum 2001.

Zápisnica z Valného zhromaždenia Slovenskej archeologickej spoločnosti pri SAV zo dňa 20. 4. 2010¹

1. Otvorenie
2. Návrh programu
3. Voľba návrhovej komisie
4. Správa o činnosti a hospodárení SAS za rok 2009
5. Správa revíznej komisie
6. Návrh plánu činnosti SAS na rok 2010
7. Rôzne
8. Návrh uznesenia
9. Záver

1. Zhromaždenie otvorila predsedníčka SAS pri SAV E. Miroššayová; za Archeologický ústav SAV K. Pieta. Prítomní si minútou ticha uctili pamiatku zosnulého člena SAS akademika B. Chropovského (1926 – 2009). Predsedníčka prečítala pozdravné listy 2 členov SAS – Z. Drenku a V. Jamárika – valnému zhromaždeniu a zjazdu.

2. Bol predložený návrh programu Valného zhromaždenia SAS pri SAV a Zjazdu slovenských archeológov 2010, ktorý plénum bez pripomienok schválilo.

3. Za členov návrhovej komisie boli navrhnutí a plénom schválení J. Hunka, M. Soják a J. Somr.

4. Predsedníčka SAS E. Miroššayová predniesla správu o činnosti SAS za rok 2009.

5. Správu revíznej komisie o hospodárení SAS za rok 2009, ktorú predniesla I. Vlkolinská, plénum bez pripomienok schválilo.

6. Plán činnosti SAS na rok 2010 predstavila Z. Rajtárová. Plán činnosti plénum takisto schválilo.

Predsedníčka E. Miroššayová informovala o zmene vo výbore SAS, kde Z. Borzovú nahradí I. Kuzma.

V priebehu rokovania prišla správa o úmrtí najstaršieho člena SAS kanonika Juraja Macáka (1909 – 2010), ktorého pamiatku si účastníci uctili minútou ticha.

7. V tejto časti rokovania vystúpili členovia SAS so svojimi príspevkami.

7/1 – J. Bujna informoval o konaní, priebehu a o hlavných záveroch konferencie, podporenej SAS, *Aktuálne problémy archeologického bádania na Slovensku (2. diskusné fórum)*, ktoré sa uskutočnilo v Archeologickom múzeu SNM v Bratislave 23. 3. 2010 s nosnou témou *Etika v archeológii (príprava etického kódexu a komory archeológov)*. Správa z konferencie je uverejnená na <http://www.sas.sav.sk/akcia23-aktualneproblemy2010.php> a bude publikovaná aj v Informátore SAS pri SAV 1/2010.

7/2 – E. Krekovič informoval o príprave a o stave rozpracovanosti etického kódexu.

7/3 – D. Stašíková predniesla príspevok o konferencii História skla, ktorá sa konala 8. 4. 2010 v AÚ SAV v Nitre.

7/4 – E. Miroššayová informovala o obnovení východoslovenskej pobočky SAS, o jej predchádzajúcej i plánovanej činnosti a význame.

7/5 – L. Benediková vyzvala prítomných na uhradenie nedoplatkov členských príspevkov, pretože v tomto roku výbor opätovne pristúpi k návrhu na ukončenie členstva chronických neplatičov. Tiež upozornila na blížiaci sa termín uzávierky Informátora SAS pri SAV 1/2010, ktorá bude 31. 5. 2010, a požiadala o zasielanie príspevkov, aby sa mohli vydať dve čísla periodika.

Na záver tohto bodu rokovania predsedníčka pripomenula, že rok 2010 je posledným rokom funkčného obdobia súčasného výboru SAS, a vyzvala prítomných, aby pouvažovali nad kandidátmi za členov nového výboru, ktorého voľba sa uskutoční na nasledujúcom valnom zhromaždení v roku 2011.

Diskusia (k bodom 7/1 – 7/3):

J. Rajtár konštatoval, že si treba položiť otázku, či profesionálna komunita považuje za potrebné mať etický kódex a komoru archeológov (čo na konferencii v Bratislave formuloval už M. Kvietok).

E. Krekovič vyslovil názor, že argumenty v prospech etického kódexu a komory archeológov už povedal, a preto treba uviesť dôvody, prečo sú tieto inštitúty nepotrebné.

J. Rajtár sa vyjadril, že hlavným cieľom archeologického spoločenstva je ochrana archeologických nálezísk a kultúrneho dedičstva, a tiež, že súčasný stav na Slovensku nie je práve funkčným inštitucionálnym modelom, pričom jestvuje dostatok funkčných modelov v zahraničí. Komora archeológov by mala význam vtedy, keby mohla na základe zákona vymáhať napĺňanie zákonných noriem.

T. Kolník uviedol, že otázka nestojí tak, či je potrebné, alebo nepotrebné mať etický kódex a komoru archeológov, ale predsa len je potrebné vyvíjať iniciatívu týmto smerom. Prioritou je podľa neho etický kódex. Zároveň sa opýtal, koľko prítomných bolo na konferencii v Bratislave.

J. Bujna konštatoval, že údaj o počte prítomných odznel v jeho prezentácii. Súhlasí s tým, že problém skutočne bude pretrvávať, kým sa nezmení fungovanie inštitucionálneho modelu. Komora nie je podmienkou, a pravdou

je aj to, že spôsob vymáhania naplňania noriem etického kódexu bude problematický. Ďalej položil otázku, že zhromaždenie si musí definovať, či pociťuje potrebu založiť zatiaľ aspoň sekciu profesionálnych archeológov pri SAS.

E. Krekovič reagoval na príspevky J. Rajtára a zároveň vyjadril vďaku za diskusiu.

I. Kuzma sa skepticky vyslovil k funkčnosti prípadného etického kódexu, keďže samotná existencia etického kódexu nezaručí jeho naplnenie a členovia komunity archeológov, ktorí eticky nekonali doteraz, nebudú tak konať ani potom.

E. Krekovič reagoval, že ak rezignujeme a nebudeme nič robiť, nie je šanca zmeniť súčasný stav.

Z. Rajtárová konštatovala, že ide o potrebu spoločenstva mať písané zásady etického konania, ktorých dodržiavanie by inšpirovalo a príkladom viedlo aj mladú generáciu archeológov. Ide v podstate o isté normy a odporúčania, nie o zákazy a príkazy.

J. Bujna sa zamyslel nad významom SAS v spoločnosti a nad tým, že SAS nie je v súčasnosti prizývaná k tvorbe zákonov, resp. k iným závažným aktivitám, ktoré sa týkajú pamiatok a kultúrneho dedičstva. Je preto potrebné vytvoriť platformu, ktorá by sa aktívne zapájala do diskusií ku konkrétnym témam a zároveň by poskytovala v sporných prípadoch ochranu členom SAS. Tiež zopakoval, že SAS si musí položiť otázku, či existuje potreba mať etický kódex a sekciu profesionálnych archeológov.

D. Staššiková informovala, že postupne vytvára databázu profesionálnych archeológov na Slovensku, ktorých je asi 200, a nie všetci sú členmi SAS. Z nich by väčšina, podľa predbežného prieskumu, súhlasila s vytvorením profesionálnej platformy. Niektorí spomedzi neprofesionálnych záujemcov o archeológiu sa možno budú pýtať, prečo združovať iba profesionálnych archeológov. Odpoveď znie, že profesionálni archeológovia nesú zodpovednosť za terénny výskum aj za archeologické bádanie a sú povinní dodržiavať isté pravidlá správania.

T. Michalík pripomenul, že k tvorbe zákonov sa vyjadruje Archeologická rada, ktorá združuje zástupcov hlavných typov pamiatkových a archeologických inštitúcií na Slovensku. Nezastáva pesimistický názor o nefunkčnom inštitucionálnom modeli, keďže aj v krajinách s dlhšou tradíciou tvorby zákonov o pamiatkach pretrvávajú isté problémy.

V. Turčan konštatoval, že Pamiatkový úrad SR aj Ministerstvo kultúry SR by mali citlivejšie pristupovať k súčasným problémom. Tiež sa opýtal, či v prípade založenia komory archeológov stúpnu náklady archeológov ako jednotlivcov na jej chod (príspevky za členstvo v komore), keďže zriadenie komory si vyžaduje jej fungovanie s platenými funkcionármi a pod.

E. Krekovič odpovedal, že zatiaľ neexistuje presná predstava o chode komory a vyslovil poľutovanie, že na zhromaždení (ani na konferencii v Bratislave) nie sú prítomní zástupcovia súkromných spoločností, ktorých sa debata tiež týka, keďže ich počet stúpa a stúpa aj počet ich zamestnancov z radov mladých archeológov – čerstvých absolventov VŠ.

D. Staššiková upozornila, že zatiaľ skutočne nejde priamo o zakladanie komory profesionálnych archeológov, ale prioritne o združenie profesionálnych archeológov pri SAS, preto je predčasné vôbec hovoriť o prípadných finančných nákladoch niekedy v budúcnosti.

M. Furman povedal, že až prípadná sekcia profesionálnych archeológov by sa v budúcnosti rozhodovala, či naozaj chce vytvoriť komoru archeológov.

F. Elias vyjadril názor, že komora by mohla mať pozitívny význam pre archeológiu, keďže fungujúce komory (lekári, architekti atď.) majú aj právomoci vykonávať kontroly a v prípade zistenia neprofesionality, nedostatkov a pod. odnímať autorizáciu a licencie jednotlivcom. Zároveň si prípadné založenie komory vyžaduje predloženie konkrétnych materiálov, no ak nenájde legislatívnu oporu, komora nemá šancu fungovať.

E. Krekovič opätovne konštatoval, že je rád, že sa k veciam diskutuje. Tiež povedal, že členstvo v sekcii profesionálnych archeológov, prípadne v komore, by nemuselo byť povinné, s čím nesúhlasili viacerí členovia z pléna.

J. Rajtár navrhol, aby sa návrhy a názory, ktoré odznali, zosumarizovali a diskusia prípadne pokračovala *online*. Následne by sa členom SAS predložili jej výsledky a konkrétne predstavy jej iniciátorov na valnom zhromaždení v roku 2011.

E. Miroššayová tiež súhlasila s pokračovaním diskusie *online*. Na tomto základe bude potrebné predložiť valnému zhromaždeniu konkrétny návrh ďalšieho postupu a ten postúpiť na schvaľovanie.

D. Staššiková ešte dodala, že na každého profesionálneho archeológa sa iniciátori tejto diskusie obracajú aj e-mailami.

8. M. Soják prečítal návrh uznesenia Valného zhromaždenia SAS pri SAV 2010, ktoré plénum po pripomienkovaní schválilo.

9. Predsedníčka SAS pri SAV E. Miroššayová ukončila rokovanie Valného zhromaždenia SAS pri SAV.

Zapísala: Lucia Benediková

¹ Na podujatí sa zúčastnilo 58 členov SAS.

Uznesenie Valného zhromaždenia Slovenskej archeologickej spoločnosti zo dňa 20. 4. 2010

Valné zhromaždenie vzalo na vedomie správu o činnosti a hospodárení za rok 2009.
Valné zhromaždenie schválilo správu revíznej komisie a plán činnosti na rok 2010.
Valné zhromaždenie poveruje výbor Slovenskej archeologickej spoločnosti prípravou
volieb do nového výboru Slovenskej archeologickej spoločnosti roku 2011.
Valné zhromaždenie odporúča výboru Slovenskej archeologickej spoločnosti
pokračovať v aktivitách na príprave etického kódexu a vytvorenia sekcie profesionálnych
archeológov pri SAS.
V Nitre 20. 4. 2010

Zapísal: Marián Soják

Správa o činnosti Slovenskej archeologickej spoločnosti pri SAV za rok 2009¹

Počet členov roku 2008: 237
Počet nových členov za rok 2009: 23
Celkový počet členov roku 2009: 260
Typy členstva, počet a výška členského:
riadne členské: 10 €
zľavnené členské (študenti, nepracujúci dôchodcovia): 5 €
členovia nad 70 rokov – neplatia členské
Výnos z členského poplatku: 1 240 € (plánované: 1 880 €)
Úspešnosť výberu členského v percentách: 65,95 %
Dotácia RSVS: 1 400 €
Na jedného člena: 5,4 €

Zasadnutia výboru SAS

- 1. 3. 2009 – Nitra
- 15. 10. 2009 – Nitra
- 3. 12. 2009 – Bratislava

Akcie SAS pri SAV v roku 2009

- 1. Aktuálne problémy archeologického bádania na Slovensku

Diskusné fórum

Nitra 5. 2. 2009

Organizátori: Slovenská archeologická spoločnosť pri SAV
Filozofická fakulta, Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre

Finančná podpora: Slovenská archeologická spoločnosť pri SAV
Rada vedeckých spoločností pri SAV

2. Valné zhromaždenie SAS pri SAV a Zjazd slovenských archeológov 2009

Nitra 28. – 29. 4. 2009

Organizátori: Slovenská archeologická spoločnosť pri SAV
Archeologický ústav SAV v Nitre

Finančná podpora: Slovenská archeologická spoločnosť pri SAV
Rada Slovenských vedeckých spoločností pri SAV

3. Prednáška Dr. Haralda Mellera o najnovších poznatkoch o nebeskom kotúči z včasnej doby bronzovej z Nebry v strednom Nemecku

Nitra – Filozofická fakulta, Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre – 5. 2. 2009

Dr. H. Meller, riaditeľ Krajského pamiatkového úradu pre ochranu pamiatok a archeológiu Saska-Anhaltska
a Krajského múzea pre prehistóriu v Halle

Organizátori: Slovenská archeologická spoločnosť pri SAV
Filozofická fakulta, Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre

4. Archeologický park Százhalombatta

Exkurzia 25. 6. 2009

Organizátor: Slovenská archeologická spoločnosť pri SAV

5. Hradiská severného Potisia – Hradisko Zemplín

Konferencia pod záštitou podpredsedu vlády SR Dušana Čaploviča

Zemplín 4. 9. 2009

Organizátori: Slovenská archeologická spoločnosť pri SAV

Archeologický ústav SAV v Nitre

Ústav geodézie, kartografie a GIS, Technická univerzita, Košice

Krajský pamiatkový úrad Košice

Finančná podpora: Slovenská archeologická spoločnosť pri SAV

Rada Slovenských vedeckých spoločností pri SAV

Počet účastníkov: 23 z Ukrajiny, z Poľska, zo Slovenska

6. Kalenderberská kultúra a doba halštatská na juhozápadnom Slovensku

Bratislava 3. 12. 2009

Organizátor: SNM – Archeologické múzeum Bratislava

Finančná podpora: SNM – Archeologické múzeum Bratislava

Rada Slovenských vedeckých spoločností pri SAV

Slovenská archeologická spoločnosť pri SAV

Počet účastníkov: 27 zo Slovenska, z Českej republiky, z Maďarska

7. Germánske osídlenie dolného Pohronia

Bratislava 15. 12. 2009

Organizátori: SNM – Archeologické múzeum Bratislava

Rada Slovenských vedeckých spoločností pri SAV

Slovenská archeologická spoločnosť pri SAV

Archeologický ústav SAV v Nitre

Počet účastníkov: 34 zo Slovenska, z Českej republiky, z Maďarska, z Talianska

Počet vydaných publikácií: 1

Informátor XX/1-2, Nitra 2009

Dotácia: Rada Slovenských vedeckých spoločností pri SAV: 350 €

Výročná cena časopisu Pamiatky a múzeá

v kategórii Akcia – podujatie bola udelená 4. 9. 2009 na hrade Červený Kameň

Vlastivednému múzeu v Hanušovciach nad Topľou za akciu

Archeofestival: Deň starých Slovanov – spoločných predkov

Hanušovce nad Topľou 18. 5. 2008

SAS pri SAV bola spoluorganizátorom akcie.

Správu pripravila: Elena Mirošayová

Správa o činnosti bola prednesená formou prezentácie na Valnom zhromaždení SAS v Nitre 20. 4. 2010.

Výdavky Slovenskej archeologickej spoločnosti pri SAV roku 2009 (v EUR)

Podujatie	SAS	RSVS	Spolu
Konferencia „Hradiská severného Potisia“	140,39	100	240,39
Konferencia „Hospodárstvo Germánov“	100	100	200
Konferencia „Aktuálne problémy archeologického bádania na Slovensku“	65,83	80	145,83
Kolokvium „Kalenderberská kultúra na JZ Slovensku“	0	100	100
Valné zhromaždenie SAS pri SAV a Zjazd slovenských archeológov 2009	68,64	92	160,64
Informátor SAS pri SAV 2009/1-2	67,95	350	417,95
Kolokvium „Germáni na dolnom Pohroní“	0	118	118
Prednáška (Dr. Harald Meller)	192,60	60	252,60
Exkurzia (Százhalombatta)	329,57	0	329,57
Činnosť výboru a ekonomická činnosť	774	400	1174
Spolu	1738,98	1400	3138,98

Príjmy za rok 2009 (v EUR)

Členské príspevky	1 240,28
Dotácia RSVS	1 400
Spolu	2 640,28

Pripravila: Lucia Benediková

Zápis z kontroly hospodárenia s prostriedkami SAS pri SAV v Nitre

Členovia revíznej komisie (abecedne): PhDr. Jaroslava Ruttkayová; PhDr. Vladimír Varsík, CSc.; PhDr. Ivona Vlkolinská, CSc.

Kontrolované obdobie: 1. 1. 2009 – 31. 12. 2009

Revízna komisia prekontrolovala tieto doklady: zoznam podujatí, pokladničný denník, súpis jednotlivých podujatí s rozpisom použitých finančných prostriedkov, ako aj jednotlivé finančné doklady.

Pokladničný denník tvorili výstupy z počítača v podobe zoznamu príjmov, zoznamu výdavkov a celkového pokladničného denníka. Komisia skontrolovala prehľady evidencie financií použitých na jednotlivé podujatia. Revízna komisia prekontrolovala i jednotlivé doklady č. 1/2009 – 92/2009, pričom bankových výpisov (BV) bolo 36, dokladov k výdajom z pokladne v hotovosti (V) bolo 29 a dokladov k príjmom v hotovosti do pokladne bolo 12 kusov.

Pri kontrole neboli zistené nedostatky vo vedení hospodárskej agendy. Ekonómka si plnila svoje povinnosti podľa zákonov a noriem, dôsledne dodržiavala zásady hospodárenia s

finančnými prostriedkami SAS, a rovnako zabezpečovala podklady na ich správne dodržiavanie.

Stav finančných prostriedkov k 31. 12. 2009 bol takýto:

Zostatok finančnej hotovosti v pokladni SAS k 31. 12. 2009 bol 44,33 EUR.

Konečný zostatok na účte SAS v Poštovej banke Nitra bol 314,93 EUR.

Celková finančná hotovosť k 31. 12. 2009 predstavovala 359, 26 EUR.

V Nitre 13. 4. 2010

Skontrolovali a zapísali:

Ivona Vlkolinská – predsedníčka

Jaroslava Ruttkayová

Vladimír Varsík

Program Zjazdu slovenských archeológov 2010

Na Zjazde slovenských archeológov 2010 odzneli tieto prezentácie:

v úvodnej časti slávnostná prednáška: *Darina Bialeková: Spomienky na prvé roky môjho pôsobenia v Archeologickom ústave SAV v Nitre;*

v bloku prednášok k aktuálnym výsledkom výskumu Bratislavského hradu: *Branislav Lesák: Archeologický výskum Bratislavského hradu-nádvorie hradného paláca. Predstihový archeologický výskum 2008 – 2010; Andrej Vrtel: Neskorolaténske osídlenie v priestore vnútorného nádvoria Bratislavského hradu. Predbežné výsledky archeologického výskumu; Branislav Resutík: Archeologický výskum Bratislavského hradu-severná terasa (baroková záhrada); Margaréta Musilová: Archeologický výskum Bratislavského hradu-severná terasa (zimná jazdiareň);*

v časti aktuality, nové výskumy a nálezy: *Eva Horváthová: Výskum opevnenej osady bádenskej kultúry v Prešove – Solivare; Danica Staššíková-Štukovská: Prístup k informáciám o terénnych výskumoch II; František Žák Matyasowsky: Proces a realizácia archeologického výskumu – Írsko verus Slovensko; Marián Soják: Výskum na trase D1 Jablonov – Studenec a Studenec – Beharovce v roku 2009; Gertrúda Březinová: Výskum v Topolčanoch na Krušovskej ceste; Marián Samuel: Archeologický výskum r. k. Kostola Narodenia Panny Márie v Socovciach; Monika Kopčecová / Július Jakab: Hromadný hrob v sídliskovom objekte ľudu ludanicej skupiny v Selenci pri Nitre; Karol Pieta / Zora Miklíková / Július Jakab: Osteologické nálezy z plochy najvýchodnejšieho včasnokeltského strediska v Horných Orešanoch; Pavol Jelínek: Výskum v Komárne-Starej pevnosti; Ondrej Ožďáni: Depoty bronzových predmetov v Nemeckej; Marián Vizdal / Anton Karabinoš: Archeologický výskum polykultúrnej lokality v Ražňanoch (okres Sabinov) v roku 2009; Gabriel Nevizánsky: Výskum staromaďarského jazdeckého pohrebiska v Strede nad Bodrogom v rokoch 1926 a 1937; Klára Kuzmová / Erik Hrnčiarik: Archeologický výskum románskeho karnera v Trnave v roku 2009; Ján Hunka: Poklad mincí z 12. storočia zo Žiaru.*

Plán činnosti a financovania Slovenskej archeologickej spoločnosti pri SAV na rok 2010 (v EUR)

Informátor SAS XXI/2010/1

Informátor SAS XXI/2010/1

Informátor SAS XXI/2010/1

Informátor SAS XXI/2010/1

Informátor SAS XXI/2010/1

Informátor SAS XXI/2010/1

Podujatie	SAS	RSVS ¹	Spolu
Konferencia „Aktuálne problémy archeologického bádania na Slovensku“	25	100	125
Stretnutie východoslovenských archeológov	25	100	125
Kolokvium „Karolínska doba a Slovensko“	25	150	175
Kolokvium „História skla“	25	100	125
Kolokvium „Atypické výrobné objekty v dobe rímskej“	25	0	25
Informátor SAS pri SAV 2010/1-2	150	300	450
Valné zhromaždenie SAS pri SAV a Zjazd slovenských archeológov 2010	50	100	150
Prednášky (Dr. Phil. Gabrielle Rasbach a Dr. Ute Luise-Dietz)	50	80	130
Konferencia „Dieťa v praveku“	20	0	20
Bibliografia slovenskej archeológie 1999 – 2000	200	0	200
Činnosť výboru a ekonomická činnosť	1050	400	1450
Spolu	1645	1330	2975

Pripravila: Lucia Benediková

¹Výsledná hodnota dotácie po schválení RSVS v marci 2010.

SPOLOČENSKO-VEDECKÉ PODUJATIA

Kalenderberská kultúra a doba halštatská na juhozápadnom Slovensku

Slovenské národné múzeum v spolupráci so Slovenskou archeologickou spoločnosťou usporiadali kolokvium „Kalenderberská kultúra a doba halštatská na juhozápadnom Slovensku“. Akcia sa uskutočnila v priestoroch SNM – Archeologického múzea v Bratislave dňa 3. decembra 2009. Na podujatí sa zúčastnilo takmer 30 účastníkov z akademických, múzejných a univerzitných pracovísk zo Slovenska, z Moravy a z Maďarska. Témou kolokvia bolo obdobie staršej doby železnej – predovšetkým však obdobie existencie kalenderberskej kultúry a doby halštatskej na juhozápadnom Slovensku v širšom časovom a priestorovom zmysle z hľadiska poznatkov archeológie a príbuzných vedných odborov. Kolokvium otvoril riaditeľ SNM – Archeologického múzea PhDr. J. Bartík, PhD.

V prvom slede prednášok, ktorý viedol prof. PhDr. P. Romsauer, CSc., bolo odprednášaných bolo týchto 11 referátov: Radoslav Čambal: *Sídliisko z doby halštatskej v Dunajskej Lužnej-Nových Košariskách*; Miloš Gregor: *Mineralogicko-petrografická charakteristika kalenderberskej úžitkovej keramiky z Dunajskej Lužnej-Nových Košarísk*; Elena Miroššayová: *Prejav kontaktov medzi západokarpatským a severopotiským prostredím v dobe halštatskej*; David Parma / Petr Kos: *Poznámky k jihovýchodným kultúrnym vlivům v době halštatské na Morave*; Attila Molnár: *Neuere Ausgrabungen hallstattzeitlicher Siedlungen aus Nordtransdanubien Vát (Kom. Vas)*.

Druhý sled prednášok moderovala PhDr. E. Miroššayová, CSc.: Susanne Stegmann-Rajtár: *Centrum a periféria severovýchodohalštatskej kultúry – žiarové pohrebisko v Nových Zámkoch*; Branislav Kovár: *Východná hranica kalenderberskej kultúry na rieke Hron (osídlenie južného Slovenska v staršom úseku doby halštatskej)*; Július Vavák: *Nález loďkovitej spony vo Svätom Jure. Príspevok k osídleniu výšinnej polohy Hradisko*; Lucia Hlavenková: *Hrob z mladšej doby bronzovej zo Stupavy*; Martin Novák: *Nález urnového hrobu z halštatského obdobia na Kozičovej ulici v Devíne*; Pavol Jelínek: *Archeologický výskum v starej pevnosti v Komárne*.

Na kolokviu bol predstavený aj nálezový materiál z nových, ale aj zo starších archeologických výskumov z Dunajskej Lužnej (R. Čambal), zo Stupavy (L. Hlavenková), z Bratislavy-Starého mesta (M. Musilová), z Devína (M. Novák).

Podujatie bolo zavŕšené posedením pri guláši a víne zo Svätého Jura.

Radoslav Čambal

Kolokvium „Germánske osídlenie dolného Pohronia“

Už tradičné koncoročné medzinárodné stretnutie špecialistov na dobu rímsku so zameraním na keramiku pokračovalo ôsmym ročníkom. Hostiteľskou inštitúciou bolo, ako po iné roky, SNM – Archeologické múzeum.

Jednodňové kolokvium sa uskutočnilo 15. decembra 2009 za účasti takmer 40 bádateľov zo Slovenska, z Českej republiky a z Rakúska. Akciu finančne podporili SNM – Archeologické múzeum Bratislava, Rada vedeckých spoločností pri SAV, Slovenská archeologická spoločnosť pri SAV a organizačne aj Archeologický ústav SAV Nitra. Kolokvium pripravili za SNM – Archeologické múzeum Dr. Vladimír Turčan a za Archeologický ústav SAV Dr. Ján Beljak, PhD.

J. Beljak pri prezentácii nálezov zo Štúrova (foto: I. Bazovský).

Ústrednou témou boli tentokrát archeologické nálezy z doby rímskej, pochádzajúce z dolného Pohronia, predstavené lokalitami Štúrovo – Vojenské cvičisko, Bíňa – bývalý dvor JRD a Bíňa – Bereg (staršie výskumy A. Habovštiaka a J. Paulíka). Prínosná bola predovšetkým prezentácia nálezov zo Štúrova, predstavená J. Beljakom, ktorý na túto tému obhájil 8. 12. 2008 dizertačnú prácu, a je teda v danej problematike najkompetentnejší bádateľ. Zároveň boli predstavené nové nálezy z prebiehajúcich výskumov na juhozápadnom Slovensku a na južnej Morave. Tradičnou súčasťou kolokvia bola prezentácia archeologického materiálu, a priestor bol venovaný aj diskusií o predstavených nálezoč.

Prednesené príspevky, ako i ďalšie články týkajúce sa témy priestorovo a časovo, budú publikované ako samostatná príloha v zborníku SNM Archeológia v roku 2010.

Vladimír Turčan

Kolokvium „Karolínska doba a Slovensko“

Dňa 23. februára 2010 sa v priestoroch SNM – Archeologického múzea v Bratislave na Žižkovej ul. konalo jednodňové kolokvium „Karolínska doba a Slovensko“. Podnetom na akciu bola výstava „Bojná – významné kniežacie centrum starých Slovanov“, otvorená vo Výstavnom pavilóne Podhradie na Žižkovej ul. v Bratislave 8. decembra 2009. Kolokvium je teda odborným doplnením a rozšírením uvedenej výstavy. Stretnutie finančne podporili Slovenská archeologická spoločnosť pri SAV, Rada vedeckých spoločností pri SAV a SNM – Archeologické múzeum. Podujatie organizačne pripravili K. Tomčíková a V. Turčan. Účastníkov kolokvia v priebehu obedňajšej prestávky prijal riaditeľ SNM – AM Dr. Juraj Bartík, PhD.

Témou kolokvia bolo obdobie, v ktorom na naše územie pôsobila karolínska kultúra, a to v širšom časovom i priestorovom zmysle z hľadiska poznatkov archeológie, histórie, numizmatiky, dejín umenia a príbuzných vedných odborov. Na akcii sa zúčastnili bádatelia zo Slovenska, z Česka a z Poľska. Zastúpení boli odborníci z akademických, pedagogických i univerzitných pracovísk.

Na kolokviu odznelo dovedna 11 prednášok zo 14 prihlásených. Konkrétne D. Bialeková: *Franské písomné pramene a ich vypovedacia hodnota pre posúdenie kontaktov naddunajských Slovanov s franským milieu*; D. Staššíková-Štukovská: *K niektorým aspektom vplyvu kultúry karolínskej doby vo veľkomoravských nálezoč*; Š. Ungerman: *Karolínske importy a tzv. blatnicko-mikulčický horizont*; N. Profantová: *Karolínske importy a jejich napodobování v Čechách a na Moravě*; T. Štefanovičová: *K počiatkom kresťanstva v strednej Európe*; B. Pomfyová: *Karolínska architektúra a otázky jej recepcie*; M. Hanuliak – I. Kuzma: *Doklady tkáčskej výroby z veľkomoravského hradiska v Mužle-Čenkove*; J. Steinhübel: *Včasnostredoveký národ a jeho dejiny*; E. Foltyn – P. Boroň: *Na północ od państwa wielkomorawskiego. Z problematyki badań Górnośląska i zachodnich krańców Małopolski w dobie karolińskiej*; J. Hunka: *Karolínske mince zo Slovenska, ich význam*; V. Turčan: *Lombardia – jeden z možných inšpiračných zdrojov veľkomoravského umeleckého remesla*. Ďalší prihlásení autori (P. Bednár, H. Chorvátová, R. Kožíak) sa na kolokviu nemohli zúčastniť z rôznych dôvodov.

Prednesené referáty, a tiež príspevky uvedených nezúčastnených autorov budú publikované v samostatnom zborníku.

Vladimír Turčan

Konferencia „Bende Livia emlékére“ v Szegede

Livia Bende (* 20. 3. 1969, Miskolc – + 30. 07. 2009, Szeged) bola dlhoročnou, medzi kolegami obľúbenou a svedomitou spolupracovníčkou Múzea Ferenca Móru v Szegede. V tomto roku deň pred nedožitými narodeninami L. Bende si jej pamiatku kolegovia a priatelia uctili pamätnou konferenciou. Konferencia sa konala v jednom z jej obľúbených miest na brehu Tisy, kde dlhodobo pôsobila.

Bola špičkovou archeologičkou na viaceré obdobia, o čom svedčia jej mnohé publikácie a redakcie, resp. aj prednesené témy z rôznych období.

Konferencia nemala svojho oficiálneho vedúceho, po prihovore riaditeľa múzea ju otvoril Gábor Lőrinczy, dlhoročný kolega Lívie Bende, pričom načrtnol hlavné etapy jej života a spomienky na ňu. Konferenciu navštívilo približne sto odborníkov. Väčšina bádateľov si vybrala tému alebo lokalitu výskumu, na ktorých kedysi s L. Bende spolupracovali alebo sa podieľali na spracovaní výskumov.

Prvé prednášky sa týkali praveku. Venovali sa výskumom na polohách Mindszent-Szölőpart (kultúra Körös, A. Anders / T. Paluch); Sormás-Törökföldek (kultúra Sopot a Lengyel, J. P. Barna); Kiskundorozsma-hosszúháthalom (K. P. Fischl / G. Kulcsár); Baks-Temetőpart (bohaté bronzové depoty, G. V. Szabó).

Nasledovala antropologická téma (Sarmati, A. Marcsik), a potom sa prešlo na obdobie avarského kaganátu (vrtulovité kovania, Cs. Balogh; hrob kovotepca z veľkého pohrebiska Szekszárd, Tószegi-dűlő, J. Ódor; tiež veľké pohrebisko Versend-Rasztina z kraja Baranya, Zs. Gallina / S. Varga; resp. neskôr kapsy, kapsuly a kotúče, É. Garam). Medzitým znova odznela jedna antropologická prednáška (Neskoroavarská spoločnosť na základe antropologického výskumu z lokality Pitvaros, E. Molnár / Gy. Pálfi / A. Marcsik).

Účastníci konferencie sa venovali aj nedokončenému genetickému výskumu I. Lengyela (Zs. Bemert / L. Költő / I. Pap / J. Szentpéteri; L. Kovács). Zaujímavé boli tiež príspevky z mikroregionálneho výskumu (G. Lőrinczy / A. Türk) o výprave za súkromnou zbierkou vyhlásenou za kultúrne dedičstvo, ktorú budú mať možnosť sčasti publikovať maďarskí bádatelia (zbierka Stara B'lgaria z Varny, P. Langó / A. Türk) a o pozostatkoch možno kumánskeho jazdca z jamy pochádzajúcej z bojiska pri Muhi (T. Pusztai).

Odzneli aj prednášky týkajúce sa obdobia osídlenia vlasti starých Maďarov (K západným importom v Zadunajsku, P. Tomka; ďalšie lokality v blízkosti pohrebiska Karos, L. Révész) a vrcholného stredoveku (kostol z Csákányegyház). Záverečná prednáška sa venovala novovekej téme (posthabánsky črep zo Szentesu, J. J. Szabó).

Zborník prác by mal vyjsť ešte tohto roku. Okrem uvedených príspevkov bude pravdepodobne obsahovať aj článok od M. Béresovej.

Livia Bende do poslednej chvíle bojovala so svojou ťažkou chorobou a venovala sa svojmu odboru. Bohužiaľ, niektoré jej práce zostali nedokončené, lebo osud jej vymeral iba krátkych 40 rokov. Vieme však, že jej bohaté dedičstvo nevyjde nazmar.

Česť jej pamiatke!

András Csuthy

Archeológovia Slovenskej archeologickej spoločnosti pri SAV na 2. diskusnom fóre

V utorok 23. marca 2010 sa v priestoroch Archeologického múzea SNM na Žižkovej 12 uskutočnila konferencia „Aktuálne problémy archeologického bádania na Slovensku“. Zorganizovala ju Slovenská archeologická spoločnosť pri SAV v súlade s uznesením jej valného zhromaždenia v apríli 2008. Prvý ročník tohto diskusného fóra sa konal už roku 2009 a ukázal, že je veľmi potrebné, aby archeológovia vytvorili širokú diskusnú platformu na riešenie mnohých aktuálnych otázok (*Informátor XX/2009/1-2*, s. 12).

Na 2. diskusnom fóre si archeológovia zvolili tému „Etika v archeológii (príprava etického kódexu a komory archeológov)“. Organizátori podujatia sa rozhodli osloviť predovšetkým archeológov pracujúcich vo vedúcich funkciách, ako aj radových pracovníkov jednotlivých inštitúcií zamestnávajúcich archeológov. Podnety na stretnutie boli publikované v ostatnom čísle časopisu SAS (*Informátor XX/2009/1-2*, s. 5-6). Konferenciu za organizátorov otvorili prof. Jozef Bujna, CSc., z Katedry archeológie FF UKF v Nitre, PhDr. Juraj Bartík, PhD., riaditeľ Archeologického múzea SNM v Bratislave, a PhDr. Susanne Stegmann-Rajtár, CSc., podpredsedníčka SAS pri SAV (Archeologický ústav SAV Nitra).

S. Stegmann-Rajtár a J. Bartík privítali účastníkov fóra (foto: D. Stašíková-Štukovská).

Po privítaní účastníkov prof. J. Bujna, CSc., na úvod zhrnul význam minuloročnej konferencie a oboznámil prítomných s programom podujatia. Hlavnými referujúcimi boli pracovníci Pamiatkového úradu SR v Bratislave, Krajského pamiatkového úradu v Žiline, Slovenského banského múzea v Banskej Štiavnici, Ústavu pro pravěk a ranou dobu dějinnou v Prahe, Katedry archeologie FF UK v Bratislave a Ministerstva kultúry SR v Bratislave. Hostom podujatia bol Mgr. Alex Tahy z pamiatkovej inšpekcie MK SR. Vstupnú informáciu o celkovom počte archeológov na Slovensku pracujúcich na univerzitách, v pamiatkovom úrade v Bratislave, v krajských pamiatkových úradoch, v múzeách, v Archeologickom ústave SAV a v súkromných inštitúciách stručne predniesla PhDr. D. Staššiková-Štukovská.

Konferencia predpoludním pokračovala prvým blokom prednášok diskusného fóra v takomto poradí: *Mgr. Renáta Glaser-Opitzová (PÚ SR Bratislava): Ochrana archeologických nálezov a nálezísk a pamiatkový archeologický výskum; Mgr. JUDr. Tomáš Michalík (MK SR Bratislava): Etika v archeológii alebo hod' kameňom, kto si bez viny; PhDr. Jozef Labuda, CSc. (Slovenské banské múzeum v Banskej Štiavnici): Etika v archeológii - môj názor; PhDr. Mária Kotorová, PhD. (Vlastivedné múzeum v Hanušovciach n. T.): Etické problémy v archeologickej praxi regionálneho múzea; Mgr. Martin Furman, PhD. (Krajský pamiatkový úrad Žilina): Niekoľko poznámok k etike v archeológii z pohľadu archeológa-pamiatkara; Mgr. Martin Kvietok (Ústav pro pravěk a ranou dobu dějinnou, Praha): Komora archeológov a otázka jej ukotvenia v právnom poriadku SR. Máme na to?*

Na popoludnie organizátori zaradili dve prednášky: *Mgr. JUDr. T. Michalík: Komora archeológov (čo nás čaká, ak ju chceme) a prof. PhDr. E. Krekovič, CSc.: Tězy do diskusie o etickom kódexe.*

V bohatej a často i polemickej diskusii vyjadrili svoj názor mnohí archeológovia i hostia. Niektorí sa aj veľmi kriticky vyjadrili k predloženým tézam etického kódexu. Organizátori však cielene pripravili program konferencie tak, aby archeológovia vyslovili svoj názor, a aby sa všetky ich pripomienky zapracovali do návrhu. Doplnený a prepracovaný text bude podkladom do ďalšej diskusie v celej archeologickej komunite.

Časť prítomných sa súhlasne vyslovila k možnosti vytvorenia komory archeológov v budúcnosti, druhá časť sa, naopak, s týmto návrhom nestotožnila. Preto aj táto otázka bude predmetom pokračujúcej diskusie.

Na konferencii bolo celkovo prítomných 49 účastníkov, väčšinou profesionálnych archeológov z rôznych inštitúcií. Organizátori s potešením konštatovali záujem aj z radov študentov a doktorandov, ktorí privítali možnosť vypočúť si názory a stanoviská archeológov.

Susanne Stegmann-Rajtár

7. konferencia „História skla 2010“

Komisia pre podporu interdisciplinárneho výskumu historického skla na Slovensku (ďalej len komisia), ktorá pôsobí desiaty rok pri Slovenskej archeologickej spoločnosti, zorganizovala v dňoch 7. – 9. apríla 2010 v priestoroch Archeologického ústavu SAV v Nitre v poradí už siedmu konferenciu. Spoluorganizátormi boli Archeologický ústav SAV a Slovenská sklárska spoločnosť. Odbornými garantmi konferencie boli (podľa abecedy): Mgr. Mário Bielich,

Pohľad do prednáškovej sály počas referátov (foto: D. Staššiková-Štukovská).

PhDr. Gertrúda Březinová, CSc., PhD. Klára Marková, CSc., a PhDr. Danica Staššiková-Štukovská (všetci z pracoviska AÚ SAV v Nitre). V neverejných častiach konferencie, určených len pre odborníkov na historické sklá, sa uskutočnili rokovania, na ktorých sa zúčastnili: prof. Dr. hab. M. Dekówna (Poľská republika – PR), Dr. T. Purowski (PR), PhDr. E. Černá (Česká republika – ČR), PhDr. K. Tomková (ČR), Ing. Z. Cílová, PhD. (ČR), Mgr. K. Derner (ČR), PhDr. D. Staššiková-Štukovská (SR), PhDr. K. Marková, CSc. (SR), PhDr. G. Březinová, CSc. (SR). Túto časť konferencie viedla predsedníčka slovenskej komisie Dr. D. Staššiková-Štukovská. Prediskutovali sa otázky medzinárodnej spolupráce, pozornosť sa venovala otázkam zlepšenia výmeny informácií o uskutočňovaných odborných

podujatiach, o literatúre, o projektoch týkajúcich sa historického skla medzi komisiami v Česku, na Slovensku a v Poľsku. Účastníci sa dohodli na ťažiskovej téme pre medzinárodnú spoluprácu, ktorou je zjednocovanie terminológie. Tejto problematike bude venovaná pozornosť aj na pracovnom zasadnutí odbornej skupiny pre dejiny skla pri Českej archeologickej spoločnosti, ktorá sa uskutoční v dňoch 19. – 20. mája 2010 v Moste. Ďalšou nastolenou

významnou otázkou bolo rozširovanie medzinárodnej spolupráce. Účastníci sa po bohatej diskusii zhodli v názore o zintenzívnení výmeny skúseností a o spoločnej účasti na okrúhlych stoloch, určených len pre odborníkov na historické sklá, medzi Českom, Slovenskom a Poľskom, ako i s Ukrajinou a s Ruskom.

Dňa 8. apríla 2010 sa v priestoroch AÚ SAV v Nitre uskutočnil multidisciplinárny program určený širokej odbornej verejnosti, na ktorom sa prezentovalo 76 účastníkov z 37 inštitúcií. Túto časť konferencie otvorila predsedníčka Slovenskej archeologickej spoločnosti *PhDr. Susanne Stegmann-Rajtár, CSc.*, ktorá vyzdvihla periodicitu konferencií a bohatý program. Účastníkov konferencie privítal i zástupca riaditeľa AÚ SAV *PhDr. Ivan Cheben, CSc.*, ktorý informoval prítomných o možnosti publikovania referátov o historickom skle na stránkach Študijných zvestí alebo oživovaných Acta interdisciplinaria. Predsedníčka komisie *Dr. D. Staššíková-Štukovská* stručne informovala o činnosti za ostatných desať rokov, a tým pripomenula malé okrúhle jubileum, ktorého sa na Slovensku dočkala organizovaná interdisciplinárna podpora výskumu historického skla. O takejto perspektíve trvania komisie si pri jej vzniku nikto netrúfol ani uvažovať.

Po týchto úvodných vstupoch sa začala prvá polovica odborného verejného programu prvého dňa konferencie. Ako prvý v poradí odznel referát *Dr. Evy Černej o činnosti odbornej skupiny pre dejiny skla, ktorá pôsobí pri Akadémii vied ČR.*

Pre veľký záujem odborníkov sa pôvodne plánovaný počet referátov viacnásobne prekročil, a namiesto predpokladaných 5 – 6 odznelo 12 referátov.

V tematickom okruhu „*archeologické nálezy*“ odznelo celkovo päť referátov. *Dr. T. Purowski* z Varšavy predstavil výsledky výskumu sklenených korálikov z halštatského obdobia na území Poľska, najmä z obdobia od pol. 7. do 2. pol. 6. stor. pred n. l.: *Przedmioty szklane odkryte na stanowiskach kultury lużyckiej z okresu halsztackiego w Polsce zachodniej.* Ťažiskom sa stali nálezy z hradiska vo Wicine. Precízne spracovanie nálezov korálikov bolo doplnené ilustratívnymi rekonštrukciami techniky výroby, ktoré bádateľ interpretoval z prírodovedných analýz štruktúry a hmoty archeologických nálezov.

Z 1. stor. pred n. l. pochádzali nálezy skla, o ktorých referovala *Dr. M. Musilová* z Mestského múzea v Bratislave: *Bratislavský hrad – nález skla v keltskom kniežacom prostredí?* Nález patrí k najaktuálnejším, pochádza z ešte neukončeného archeologického výskumu na Bratislavskom hrade, ktorý priniesol mnoho nečakaných objavov týkajúcich sa histórie a kultúry Keltov a zaslúžene patrí k najvýznamnejším na Slovensku.

K ukázkovým interdisciplinárnym prácam patrila referát, ktorý predniesla *prof. hab. Dr. M. Dekówna* z Varšavy: *Szklą z osady rzemieślniczo-handlowej w Janowie Pomorskim – wczesnośredniowiecznym Truso, na pograniczu pomorsko-pruskim.* *Prof. M. Dekówna* je renomovaná, medzinárodne uznávanou odborníčkou na historické sklo a jej prítomnosť na konferencii bola pre usporiadateľov cťou. Organizátori určili túto prednášku ako „pozanú“, teda jej poskytli väčší časový priestor ako ostatným referujúcim. Problematika včasnostredovekých sklenených korálikov prináša mnohé prekvapujúce doklady o doteraz netušených vypovedacích možnostiach týchto, v archeológii málo spracovaných, nálezov, čo sa napokon preukázalo i v obsahu referátu poľskej odborníčky.

Referát *Dr. H. Sedláčkovej* z Brna: *Středověké sklo na Moravě* – predstavil výber z pripravovanej monografie o doteraz málo spracovanom historickom skle z 13. – 16. storočia z Moravy. Dôležité predmety zo skla, z ktorých mnohé majú blízko k nálezom v Bratislave a v iných slovenských mestách, zaujali auditórium a so záujmom sa takisto očakáva i ohlásená monografia.

Posledným referátom z tohto tematického okruhu bol kolektívny referát autoriek *D. Staššíková-Štukovská – K. Marková – E. Miroššayová – S. Stegmann-Rajtár: Prínos analýz technológie skiel k rozpoznaniu nálezov z praveku, protohistórie a včasného stredoveku na Slovensku.* Tento referát organizátori zámerne zaradili na koniec prednáškovej časti, aby skrátením prezentácie mohli korigovať prípadné časové straty. Práve z dôvodu redukcie časových sklzov referát odznel iba informatívne, vo veľmi zostručnenej podobe. Výsledky, ktoré výskum priniesol k otázke rozpoznávaných rozdielov medzi sklenenými korálkami v archeologických nálezoch na Slovensku z rôznych období, sa síce individuálne a kuloárovo ešte rozdiskutovali, no širokej odbornej verejnosti budú detailnejšie prístupné až v pripravovanej publikácii.

Z druhého okruhu venovaného *metodike vo výskume historických skiel* odzneli dva referáty. Kolektív autoriek z Českej republiky *Dr. A. Součková-Daňková, Dr. Z. Cílová, PhD., a Dr. K. Tomková* v referáte *Vícebarevné skleněné artefakty v raně středověkých Čechách* sa zaoberal metodikou konzervácie a štúdiu technológie výroby unikátneho nálezu skleneného korálka a *Dr. M. Hložek* z Brna sa v referáte *Na čem visely velkomoravské korálky – Identifikace organických zbytků v měděných trubičkách skleněných korálků* venoval otázke málo známej problematiky organických zvyškov v archeologických nálezoch sklenených korálikov. Predstavil tiež pokus „in natura“, do ktorého by autori chceli zaradiť i nálezy zo skla, čo sa zrejme na konferencii i podarilo dohodnúť.

Tretí tematický okruh „*Sklo vo výskume prírodných a technických disciplín*“ bol zastúpený referátmi *Dr. I. Turnovca, CSc., a doc. Dr. L. Illásovej, CSc.: Sklené imitácie drahokamov v historických šperkoch II.* Išlo o akési voľné pokračovanie tejto témy, prvýkrát prednesenej roku 2008; autori v nej venovali pozornosť najnovším výsledkom výskumu historických šperkov a predmetov z Nitry.

Štvrtý tematický okruh „*Muzeálne a súkromné zbierky*“ bol zastúpený dvoma referátmi, ktoré vzájomne súviseli. *Doc. Dr. R. Beličová, PhD., z Katedry hudby Žilinskej univerzity v Žiline* predstavila prítomným estetiku zvuku skla a sklenených hudobných nástrojov, ako aj unikátnu sklenú harmonicu (*Sklo ako materiál na výrobu*

hudobných nástrojov – sklená harmonica / Glass Harmonica). Zvuk tohto nezvyčajného hudobného nástroja, kde sa jednotlivé sklené misky „ladia“ výbrusmi na svojich telách do požadovaného tónu, doplnila Mgr. H. Macháčková z Regionálneho múzea a galérie v Jičine detailmi reštaurovania a konštrukcie (*Restaurování skleněné harmoniky v regionálním muzeu a galerii v Jičíně*). Referát doplnila doc. Beličová sprievodnou hudbou tohto idiofonického nástroja. Bolo ťažké uveriť, že koncert, ktorý prítomní počuli, sa hrá na „sklených miskách“. Zvuk skla vo vážnej hudbe nepatrí k tým najbežnejším, i keď cvengot pohárov na oslavách počúvame často.

Posledný tematický okruh bol venovaný *etnografii*; oznel v ňom už tradične výborný a ľudsky zanietený referát Dr. L. Kafku z Etnologického ústavu Akadémie vied ČR v Prahe: *Lidové podmalby na skle v českých zemích*. K tomuto referátu bol vo večerných hodinách premietnutý i film autorov L. Kafku a L. Petráňa „*Malíř ze ztraceného ráje*“, ktorý bol doplnený samostatným úvodom k problematike. Neplánovane bol do programu zaradený i film „*Sklárska cesta*“, ktorý brilantným slovným vstupom autorsky osvetlil O. Lepiš z Poltára. Film hovoril o občianskych aktivitách, ktoré sa usilujú zachrániť pre ďalšie generácie poznatky o histórii zaniknutých sklární v okolí Poltára.

Pohľad do sály v priebehu diskusie pri „okrúhlom stole“ (foto: D. Stašíková-Štukovská).

V tradične najobľúbenejšej časti konferencie *pri okrúhlom stole* bolo prezentovaných 25 diskusných príspevkov formou posterov alebo priamej prezentácie trojrozmerných predmetov zo všetkých tematických okruhov. Uvedieme aspoň niektoré. R. Daňo a M. Žúbor zo súkromnej archeologickej organizácie ACHILLES svoje nálezy vitráží z Topoľčianskeho hradu predniesli formou počítačovej prezentácie; dokumentovali v nej nálezové okolnosti tohto mimoriadne bohatého objavu. Archeológovia i nearcheológovia ocenili prezentáciu skla z Rusoviec (Dr. J. Schmidtová), doplnenú o sprievodné nálezy šperkov. Rovnako zaujímavým príspevkom boli sklá z Devína, ktoré prezentovala dvojica bádateľiek z Mestského múzea v Bratislave Mgr. K. Harmadyová a Mgr. D. Divileková. Organizátorov potešili ukážky unikátnych sklenených fliaš z muzeálnych zbierok zo Žiliny (Dr. B. Schubert) a z Bratislavy (Dr. K. Fűryová). Z dielne pamiatkových úradov zaujali prezentácie knihy „*Vitráže na Slovensku*“ (Dr. I. Gajdošová) a projektu pasportizácie sklární (Mgr. J. Čáni a Ing. arch. R. Sekula). Ukážka sklárskych surovín, doplnená zaujímavými posterami o kazoch skla, bola dôstojnou prezentáciou spoločnosti RONA a Slovenskej sklárskej spoločnosti (Ing. J. Sabošová). Nemožno nespomenúť najstarší nález zo skla, prezentovaný na konferencii, ktorý pochádza z doby bronzovej z Lovinobane – časť Uderiná (formou postera prezentoval Dr. V. Mitáš, PhD.). Z doby rímskej si účastníci mohli pozrieť aj ukážky nálezov skiel z Bratislavy-Rusoviec (Mgr. I. Bazovský), zo včasného stredoveku nálezy sklenených korálikov z Břeclavi-Pohanska (R. Přichystalová) a z pohrebiska v Mlékojedoch (MUDr. D. Kryštof). Bola by sa očakávala možno aspoň jedna prezentácia trojrozmerného skla z archeologických výskumov Archeologického ústavu SAV. Žiaľ, nepodarilo sa zabezpečiť ani jednu. Možno pracovné povinnosti neumožnili kolegom využiť konferenciu na prezentáciu nálezov skiel, alebo azda nálezy historických skiel v ostatných dvoch rokoch neboli osobitne zaujímavé.

Pozoruhodná bola prezentácia skiel so zatavovanými českými granátmi (PhDr. I. Turnovec), ako i sklovitých zliatkov neznámej proveniencie (Dr. M. Hložek).

Na konferencii sa uskutočnilo celkovo 39 aktívnych vystúpení a boli premietnuté dva odborné filmy, uvedené samostatnými referátmi.

O dobrej úrovni a o záujme zúčastnených svedčili aj bohatá diskusia a niekoľkohodinové prekročenie plánovaného záveru verejného dňa konferencie (8. 4. 2010) do neskorých nočných hodín až tak, že sa pre nedostatok času nekonala ani plánovaná spoločná večera.

Prednášky a diskusné príspevky plánujú organizátori publikovať v samostatnom tematicky usporiadanom zborníku. Termín odovzdania rukopisov bol stanovený na 30. 10. 2010, pokyny na úpravu rukopisov do tlače sú uverejnené na internetovej stránke AU SAV <http://www.archeol.sav.sk/pokyny2006.pdf>. Detail na publikovanie dostanú aktívni účastníci e-mailom na svoje adresy.

Fotografie z konferencie a vyhodnotenie si možno pozrieť na www.sklarskacesta.sk, ako i na stránkach Slovenskej archeologickej spoločnosti vo fotogalérii.

Usporiadatelia ďakujú za podporu Slovenskej archeologickej spoločnosti pri SAV, Archeologickému ústavu SAV a Slovenskej sklárskej spoločnosti. K dobrému priebehu konferencie prispeli okrem organizátorských inštitúcií, odborníkov a účastníkov tiež technickí pracovníci AU SAV M. Pekáriková, Ž. Nagyová, S. Ptáčková, J. Maretová, D. Zeleňáková a M. Fúška. Týmto, ako i všetkým, ktorí nám pomohli a pomáhajú, patrí naša srdečná vďaka.

11. konferencia „Doba laténska v Čechách, na Morave a na Slovensku“

Tradičné jarné stretnutie odborníkov pre dobu železnú sa konalo v známom moravskom pútnickom areáli Hostýn v dňoch 24. – 27. 5. 2010. Stretnutie zabezpečil organizačný výbor česko-slovenskej skupiny pre dobu železnú.

V tomto roku najmä Ústav archeologickej pamiatkovej starostlivosti Brno (Ústav archeologické památkové péče Brno) za podpory Moravského krajinského múzea v Brne (Moravské zemské muzeum v Brně). Predchádzajúce desaťročie stretnutí bolo zamerané predovšetkým na lepšiu vzájomnú informovanosť o výskumoch, projektoch a o podpore osobných kontaktov. Prvýkrát sa organizátori rozhodli stanoviť nosnú tému so zameraním na centrálné miesta a na ich nadregionálny výrobný a obchodný význam. Program konferencie bol rozdelený na prednáškové bloky, prezentáciu posterov, exkurziu, ako aj na prehliadku samotnej lokality Hostýn, ktorá je v súčasnosti jednou z najnavštevovanejších pútnických lokalít

Hostýn-pútnický areál (prevzaté z publikácie J. Pala *Svatý Hostýn*)

v Čechách. Zároveň je aj významným archeologickým náleziskom. Nadmorská výška lokality je tu 735 m n. m. Dobre viditeľné valy ohraničujú areál s rozlohou 19,8 ha. Vnútrotný priestor je dosť členitý. Najstaršie osídlenie je doložené najmä v dobe bronzovej, halštatskej a laténskej. V súčasnosti je vnútrotný areál zastavaný. Sú tu bazilika, pútnické domy, kaplnka, stará križová cesta, nová, tzv. Jurkovičova, križová cesta, vodná kaplnka, rozhľadňa a neodmysliteľné schody k bazilike, ktorých je 250. Správcom i prevádzkovateľom celého, veľmi príjemného areálu je Matica svatohostýnská. Súčasťami areálu sú aj múzeum, budova bývalej ovčiarne (v súčasnosti penzión s reštauráciou), cintorín a veterná elektrárňa, ktorá svojou kapacitou úplne postačuje pokryť spotrebu tohto územia. Pútnický areál je celoročne v prevádzke a konajú sa tu rozmanito zacielené púte a slávnosti (www.hostyn.cz).

Na pondelok 24. 5. 2010 bol zaradený blok prednášok zameraný na prezentáciu lokalít Lovosice, Domaša, Roseldorf, Němčice, Závist a Vladař. Referovali kolegovia: J. Blažek – E. Mezenská, G. Brežňanová – M. Furman, V. Holzer, M. Karwowski, M. Kohler-Schneider – A. Caneppele – A. G. Heiss, N. Venclová, M. Čížmář, R. Křivánek, V. Čtverák, A. Danielisová. Prednášky boli dosť rôznorodé. Od „objavenia“ a skompletizovania starých hrobových celkov z Domaše cez prezentáciu oppida Závist, objav drevených konštrukcií na hradisku Vladař až po zaujímavé skutočnosti zistené výskumom neopevnených sídlisk v Roseldorfe (Rakúsko) a v Němčiciach.

V utorok 25. 5. 2010 sa uskutočnila celodenná exkurzia po strednej Morave; návšteva hradu Helfštýn bola sprevádzaná odborným výkladom. Helfštýn je mimoriadne rozsiahly polozrúcaný hrad na okrajovom hrebeni Moravskej brány nad Týnom nad Bečvou. V súčasnosti sa v jeho areáli konajú rozličné akcie a predstavenia. Asi k najnavštevovanejším patria kovárske dni, kde majstri zhotovujú rôzne diela, ktoré zostávajú na hrade a sú súčasťou hradného inventáru. Účastníci konferencie navštívili aj zámok Tovačov s mohutným opevnením. Patrí k dosť ohrozeným pamiatkam, ktoré čakajú na rekonštrukciu. Pre zhoršené počasie potom už exkurzia pokračovala iba okružnou prehliadkou známej lokality Němčice. Zavŕšením výletu bol Kroměříž – prehliadka zámku, záhrad, mesta a večerný program spojený s ochutnávkou vín z biskupských pivníc.

V stredu 26. 5. 2010 odznali referáty kolegov z Poľska, zo Slovenska i z Česka. Prednášali: M. Bednarek, M. Rudnicki, A. Maciałowicz, A. Vrtel, E. Mirošayová, K. Pieta, J. Waldhauser, D. Parma – M. Přichystal, T. Polišínský – M. Trefný. Po prednáškovom bloku sa účastníci presunuli na krátku návštevu Bystřice pod Hostýnem, malého mestečka s bohatou históriou. Prehliadka zámku a cintorína bola spojená s odborným výkladom. Vychádzku prerušil dážď, a tak po návrate do Hostýna pokračovali prezentácie zúčastnených odborníkov. Referovali kolegovia: J. Kysela, J. Militký, M. Hlava. Po tomto bloku nasledovala bohatá diskusia tak k referátom, ako aj k posterom G. Brežinovej, B. Šebestu a L. Burletovej.

Vo štvrtok 27. 5. 2010 zazneli prednášky, v ktorých výsledky z najnovších výskumov prezentovali: R. Šumberová – J. Valentová, J. John, M. Hajnalová – P. Kočár, Z. Smrž.

Po diskusii a po oficiálnom skončení konferencie pokračovali účastníci v prehliadke samotnej lokality Hostýn so sprievodným slovom M. Čížmára. Záverom podujatia bol výstup na rozhľadňu s pekným výhľadom do širokého okolia.

Na konferencii sa zúčastnilo vyše 50 odborníkov pre dobu laténsku z Česka, z Moravy, zo Slovenska, z Rakúska a z Poľska. Organizátori zabezpečili bohatý program. Ďalšie stretnutie sa uskutoční v stredných Čechách roku 2011.

Na záver sa chcem poďakovať usporiadateľom (rodine Čížmárovej) za výber miesta, ako aj za organizačne veľmi dobre zvládnuté zabezpečenie celej konferencie. Umožnili nám spoznať veľmi pekné miesto na strednej Morave, kde sa určite viacerí ešte vrátíme. Pozitívne hodnotím aj to, že na konferenciu prijali pozvanie aj kolegovia z Poľska a z Rakúska. Ich referáty boli zamerané na nosnú tému, čo prispelo k riešeniu spoločnej problematiky.

Gertrúda Březinová

Z ČINNOSTI MÚZEÍ

Výstava „Staršia doba železná – halštatská na juhozápadnom Slovensku“

Pri príležitosti Medzinárodného dňa múzeí bola v Archeologickom múzeu SNM v Bratislave otvorená výstava „Staršia doba železná – halštatská na juhozápadnom Slovensku“. Autorom výstavy je R. Čambal. Myšlienka realizovať tento projekt vznikla v spolupráci s Mestským múzeom v Pezinku, kde predtým mala aj svoju premiéru a u návštevníkov sa stretla s mimoriadnym úspechom. Vo výstavnej sále archeologického múzea na prízemí budovy bola síce rozčlenená iným spôsobom vzhľadom na priestorové danosti, informačná hodnota však ostala nezmenená. Exponáty sú umiestnené v 11 sklenených vitrínach. Zväčša ide o keramiku, nechýbajú však ani zvieracia hlinená plastika, bronzové modely zvierat a prívesky, monidoly, strelky, hrot kopije a unikátny skýtsky bojový čakan. V každej vitríne je umiestnený poster s ďalšími konkrétnymi informáciami. Na výstave je zastúpených 8 lokalít (Nové Košariská – Dunajská Lužná, Nová Dedinka, Dolné Janíky, Prašník, Orlie skaly, Chorvátsky Grob, Tlstá hora, Senec) z juhozápadného Slovenska. Väčšinou ide o materiál z výskumov AM SNM (Pichlerová, Studeníková, Čambal), no nechýbajú ani náhodné nálezy a pod.

Pozornosť si určite zaslúžia aj dve trojrozmerné rekonštrukcie – obydlia z halštatského obdobia a tkáčskeho stavu. Výstava je sprístupnená každý deň okrem utorka do konca decembra 2010.

Vladimír Turčan

SPOMÍNANIE

Major Jaroslav Teplý (17. 6. 1881 – 17. 4. 1970)

V lete roku 1954 som sa ako poslucháčka archeológie na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave dostala na prázdninovú prax do Barce (dnes mestská časť Košíc). V tom čase tu skúmali opevnenú osadu z doby bronzovej, postavenú na sídliskách zo staršej i z mladšej doby kamennej, členovia tzv. expedície HU-KO (predchodca Východoslovenských železiární, resp. dnešného USS). Ich úlohou bolo pomôcť pri záchrane archeologických pamiatok ohrozených rozsiahlou stavebnou činnosťou. Vystriedali sa tu viacerí, ale najväčší kus práce odvedli pracovníci Štátneho archeologického ústavu v Prahe – Ladislav Hájek, Eva Jílková, Josef Kabát a František Prošek. Myslím, že hovorím aj za ostatných vtedajších študentov, ktorí sme v Barci praxovali, že sme sa od nich veľa naučili a vďačili sme im aj za ich priateľstvo.

Na výskum veľmi často dochádzal vysoký, štíhly starší pán vo veľkom čiernom klobúku, čo na tie časy nebolo v jeho vekovej kategórii bežné. Zásadne sa premával na bicykli. Vtedy mal 73 rokov. A to som ešte nemohla tušiť, že o sedem rokov, keď som už sama viedla výskum osady z doby rímskej na rozhraní obcí Barca a Šebastovce, bude vo svojej osemdesiatke na tom istom bicykli dochádzať aj ta.

Tie dve archeologické náleziská majú ešte niečo spoločné, obidve objavil on, Jaroslav Teplý, vtedy už major vo výslužbe.

J. Teplý sa narodil v Trnennom Újezde 17. júna 1881. Stal sa vojakom z povolania. V 20. rokoch 20. storočia ho prevelili na východné Slovensko, ktoré sa stalo jeho druhým domovom. Žil tu až do rozpadu Česko-Slovenska roku 1938, keď ho preložili do Boskovic, kde žil až do odchodu do dôchodku roku 1946. Vtedy sa rozhodol aj s rodinou vrátiť sa do Barce, aby tu strávil zvyšok života. Po odchode syna do emigrácie v Barci dožil aj s manželkou.

Bol to človek so širokým záberom a s veľkou chuťou zaoberať sa aj vecami spoločenskými. Bol členom obecnej rady, pracoval v ochotníckom i v speváckom krúžku. Dlhé roky zastával funkciu predsedu Matice slovenskej v Barci, ale zaslúžil sa aj o založenie futbalového oddielu.

Jeho najväčšou vášňou však bolo poznávanie dejín od najstarších čias až po súčasnosť.

Pochodil značnú časť východného Slovenska a objavil mnoho archeologických nálezísk. Zbieral aj národopisný materiál a historické starožitnosti.

Kuriozitou je, že priamo pri svojom dome v Barci v brehu Mlynského potoka našiel striebornú mincu cisára Trajána z roku 105 a v záhrade radové pohrebisko (Lamiová-Schmiedlová, M. – Miroššayová, E. 1991, 22, 24, 25).

J. Teplý si neponechával svoje objavy pre seba. Už v tridsiatych rokoch 20. stor. nadviazal kontakty s Východoslovenským múzeom v Košiciach, ktorému poskytoval aj nálezy. Spojil sa s profesorom archeológie na bratislavskej univerzite Janom Eisnerom, ktorého informoval o svojich objavoch (Eisner 1936, 79, 89).

Po vojne, keď sa vrátil do Barce, sa všestranne snažil pomôcť pražským kolegom pri výskume na otomanskom hradisku.

Mjr. J. Teplý mal sen. Chcel venovať svoj dom Barci, aby v ňom zriadili múzeum, kde by boli vystavené výsledky jeho zberateľského úsilia na radosť a poučenie všetkým. Žiaľ, ku koncu života sa začal uchýľovať do samoty, strácal kontakt so starými priateľmi a dostal sa pod vplyv človeka, ktorý ho pripravil o prevažnú časť jeho pokladov. Ešteže sa mu pred smrťou v roku 1970 podarilo venovať dom obci, ktorá si jeho pamiatku a všetko čo pre ňu urobil, neprestáva ceniť. Jeho hrob je v cintoríne na poprednom mieste a v centre obce je po ňom pomenovaná ulica.

Dňa 24. mája 2007 bola na dome na Abovskej ulici č. 89 odhalená pamätná tabuľa s nápisom:

*Archeológ, zberateľ
major v. v. Jaroslav Teplý
žil v tomto dome.*

*Začal s archeologickým výskumom a odkrývaním dávnej histórie Barce.
Tento dom a prilahlý pozemok daroval v roku 1970 obci Košice-Barca za účelom zriadenia
zdravotného strediska.*

Aj keď sa sen mjr. J. Teplého celkom nesplnil, zanechal svojej milovanej Barci dom slúžiaci všetkým a pamiatku, že boli ľudia, ktorí neľutovali venovať svoj čas a energiu kultúre a svojim spoluobčanom.

Mária Lamiová-Schmiedlová

LITERATÚRA:

LAMIOVÁ-SCHMIEDLOVÁ, M. – MIROŠŠAYOVÁ, E.: Archeologická topografia Košice. Košice 1991.

EISNER, J.: Prehistorický výzkum na Slovensku a Podkarpatské Rusi r. 1935. In.: Sborník Muzeálnej Slovenskej spoločnosti 29, Turčiansky sv. Martin 1936, s. 64 – 91.

Generál Rudolf Gajda a archeológia

V súvislosti s výskumom v Jasovskej jaskyni sa objavuje meno generála Rudolfa Gajdu v rozličných spojitostiach. Na jednej strane vo vzťahu k jeho podielu na zabezpečení jaskyniarskeho výskumu roku 1923 alebo archeologického roku 1924. Na druhej strane ho neskôr obviňovali z toho, že vraj bol iniciátorom falošného husitského nápisu, nachádzajúceho sa na stene jaskyne.

Dnes už málokto vie, kto bol generál Rudolf (niekde sa uvádza Radola) Gajda; len staršia generácia v Košiciach si naňho spomína ako na zakladateľa tzv. Gajdových kúpeľov. Tento azda najslávnejší a najkontroverzejší vojak česko-slovenských légii na konci prvej svetovej vojny si zaslúži, aby sme si jeho život aspoň stručne pripomenuli.

Pôvodne sa volal Rudolf Geidl. Narodil sa 14. 2. 1892 v chorvátskom meste Kotor ako syn poddôstojníka a schudobnenej šľachtickej. Okolo roku 1900, keď Geidlov otec odišiel do civilu, sa rodina presťahovala na Moravu do Kyjova. Tu mladý Geidl absolvoval nižšie triedy gymnázia. Do vyšších tried chodil znova v Kotore, ale údajne ne získal maturitu. Súčasne sa však vyučil aj za drogistu.

Roku 1910 bol na základnej vojenskej službe v Mostare. Odtiaľ prešiel do mestečka Skadar, kde sa oženil s dcérou miestneho drogistu. Túto však čoskoro opustil. Roku 1915 bol vojakom v Sarajeve, kde sa dostal do zajatia čiernohorskej armády. Tu si zmenil meno na Radola Gajda a začal pôsobiť ako ránhochič. V roku 1916 bol už lekárom v ruskej vojenskej misii. Postúpil na východný front ako lekár 1. srbského pluku, ten však bol v bojoch v Dobrudži zničený. R. Gajda, ktorý bitku prežil, sa dostal do česko-slovenských légii, kde sa už spomína ako štábný kapitán.

Začiatky jeho veľkých úspechov sa viažu k bitke pri Zborove 2. 7. 1917, kde sa ujal velenia celej ruskej brigády (namiesto veliteľa, ktorý bol v ťažkom alkoholickom opojení). Za víťazstvo mu Alexander Kerenskij, predseda vtedajšej dočasnej ruskej vlády, zveril velenie pluku a udelil Medailu sv. Georgija

Roku 1918 sa R. Gajda podieľal na odsune česko-slovenských vojsk po Transsibírskej magistrále. Bol považovaný za jedného z najschopnejších veliteľov, ktorý bol idolom radových vojakov, ale s predstavenými často dochádzal do konfliktov. V rokoch 1918 a 1919 bojoval na strane bielogvardejcov admirála Kolčaka, s ktorým sa však potom rozišiel. Vďaka tomu, že vojsko pod jeho velením ovládlo celú magistrálu od Volgy po Vladivostok, dostal prezývku

„sibírsky lev“ a už ako 26-ročný sa stal generálmajorom. Vyznamenania mu udelili aj anglický kráľ a francúzsky prezident.

V Sverdlovsku sa oženil s gymnazistkou Jekaterinou, ktorá bola čerkeského pôvodu.

Po návrate do Česko-Slovenska získal maturitu v Lausanne (Švajčiarsko), a nato bol vyslaný do Paríža na École supérieure de guerre (Vysoká škola vojenská). Po jej skončení ho vymenovali za veliteľa divízie v Košiciach, kde pôsobil v rokoch 1922 – 1924. Koncom roku 1924 sa stal členom hlavného štábu Česko-slovenskej armády a v roku 1926 náčelníkom. V tom istom roku pre obvinenie z účasti na nevydarenom protivládnom puči bol degradovaný a prepustený z armády – hoci údajne sa proti nemu nenašli dôkazy.

V nasledujúcich rokoch sa angažoval v politike v Národnej obci fašistickej (Národní obec fašistická), ktorá prešla do Strany národnej jednoty. Naproti tomu v čase mníchovskej krízy sa zasadzoval za zachovanie ČSR, dokonca na znak protestu vrátil anglické a francúzske vyznamenania. Za protektorátu sa stiahol z politiky, vie sa len, že podporoval odboj a najmä českých letcov, ktorí odchádzali do zahraničia.

V máji 1945 bol uväznený a odsúdený na dva roky za kolaboráciu. Krátko po prepustení 15. 4. 1948 v Prahe zomrel.

Ako z uvedeného vyplýva, gen. Gajda, s ktorého menom sa stretneme v básni Vladimira Majakovského i v slávnom románe Borisa Pasternaka, bol osobnosťou veľmi svojráznou, no nedajú sa mu uprieť mimoriadna aktivita a schopnosti.

Chcela by som sa však vrátiť k pôvodnej téme tohto príspevku, a to ku Gajdovým kontaktom s archeológmi.

R. Gajda v čase svojho pôsobenia v Košiciach zrejme nežil iba vojenskými povinnosťami. Vkladal sa aj do výstavby mesta a do upokojuvaniu napätia vyplývajúceho z povojnových zmien.

Jeho najznámejšou akciou bola výstavba kúpeľného areálu na brehu Hornádu severne od Košíc. Tvrdil, že posluží aj armáde, a preto poskytoval pomoc pri stavbe. Vojaci, ktorí robili výkopové práce, vraj cvičili hĺbenie zákopov, betonáž sa označovala za výcvik v ťažkom opevňovaní. S takouto pomocou bola stavba začatá v apríli 1923 a rekordne už v júli toho istého roku odovzdaná verejnosti. Stala sa obľúbeným miestom odpočinku civilov i vojakov.

Je pravdepodobné, že R. Gajda bol jedným z iniciátorov dnes už slávneho košického maratónu mieru, ktorý sa prvý raz uskutočnil 28. 10. 1924 – na výročie vzniku ČSR.

Gen. Gajda sa stal v Košiciach veľmi populárnym, a preto sa na neho obrátil so žiadosťou o pomoc aj Anton Štangler – kníhkupec a predseda Klubu česko-slovenských turistov. Chcel požiadať o pridelenie mimoriadnej dovolenky pre čatára Václava Blumu z moldavskej posádky, pretože ten bol zememerač a mohol pomôcť pri zameraní Jasovskej jaskyne, ktorú sa chystali preskúmať členovia uvedeného klubu. Boli inšpirovaní výskumom T. Kormosa z roku 1916, ktorého výsledky však celkom nepoznali – ako na to ešte poukážeme. R. Gajda pristal na hru a denným rozkazom prevrel V. Blumu a čatu vojakov na prácu v Jasovskej jaskyni. Čoskoro objavili Tigriu jaskyňu a priestranný dóm, ktorý pomenovali Gajdov dóm. Výskum trval 6 týždňov a v tom období ho gen. Gajda viackrát navštívil. Zachovala sa fotografia, na ktorej je v jaskyni spolu s riaditeľom Východoslovenského múzea JUDr. Josefom Polákom. Údajne prevzal aj nejaké paleontologické nálezy. Pri tomto výskume objavili nápis z roku 1452, zvečnený gotickým písmom, hlásajúci víťazstvo vojsk Jána Jiskru z Brandýsa v bitke pri Lučenci, ktorá sa odohrala 7. 9. 1451.

Roku 1924 pokračoval v skúmaní Jasovskej jaskyne prof. Jan Eisner, ktorý sa zamerával predovšetkým na archeologické nálezy (Eisner, J. 1928, 137 – 144). Podarilo sa mu zistiť, že jaskyňa bola osídlená už v staršej dobe kamennej, ale aj v neolite, v neskoršej dobe bronzovej, laténskej, v dobe rímskej i v slovanskej a v stredoveku. V odkrývacích prácach pokračoval potom i roku 1925. Na tejto akcii sa zúčastnili aj J. Volko-Starohorský, J. Babor a J. Zikmund.

J. Eisner sa dostal do kontaktu s gen. Gajdom roku 1924, pravdepodobne pri návštevách v Jasove. Publikoval aj správy o nálezoch neolitickej – bukovohorskej keramiky, ktorú R. Gajda našiel v Antonovej jaskyni pri Ružíne (Eisner 1933, 20). Spomína sa, že gen. Gajda chodil aj po Silickej ľadnici a podporoval výskum v Tornali. Spolu s J. Kuklom skúmali tiež v jaskyni Leontína v Gombaseku, kde našli zlomky bukovohorskej a kyjatickej keramiky. Muselo to byť roku 1924, pretože už koncom toho roku odišiel z Košíc.

Nebol to však koniec spojitosti gen. Gajdu s Jasovskou jaskyňou. Začalo sa preňho nepríjemné obdobie, keď ho niektorí historici obvinili z toho, že husitský nápis na stene Jasovskej jaskyne je falzifikát, ktorý dal namaľovať ako český vlastenec. Toto osočovanie mrzelo možno väčšmi prof. J. Eisnera než samotného R. Gajdu. Prof. Eisner ešte aj na sklonku svojho života vyslovil presvedčenie, že j. Gajda bol priveľmi poctivý na to, aby sa znížil k podvodu, aký na zvýšenie svojej popularity v Košiciach vôbec nepotreboval, a bol primúdry na to, aby nevedel, že na každý podvod sa raz príde. Žiaľ, akademik Eisner sa nedožil odbornej rehabilitácie jasovského nápisu; k potvrdeniu jeho pravosti došlo až neskôr.

Íroniou osudu však je, že celý tento spor bol zbytočný a dôkaz o pravosti nápisu už dávno existoval. Totiž pri výskume roku 1916 nápis videl, a aj o ňom napísal T. Kormos. Okrem toho ešte pred T. Kormosom roku 1878 v jaskyni bádala J. Nyári. Pravdepodobne preto, že správa o náleze vyšla v maďarčine a navyše v jaskyniarskom časopise, sa k nej aktéri tohto sporu nedostali (Kormos 1917, 3 – 24).

Ešte na podporu názoru J. Eisnera na R. Gajdu pripomeňme, že keď J. Eisner požiadal R. Gajdu, aby svojím hľadaním malakofauny v jaskyniach nedával podnet neodborníkom na pustošenie jaskýň, Gajda to akceptoval, ba tie exempláre, ktoré vlastnil, odovzdal J. Baborovi pre Slovenské národné múzeum v Bratislave.

Z odstupe 90 rokov je ťažké objektívne hodnotiť činnosť našich predchodcov. Zabúda sa na to, že bez ich nadšeného zápalu za vec, bez ich činorodosti a pomoci by boli mnohé archeologické objekty zničené. Jedným z tých oduševnených bol aj gen. Rudolf Gajda, ktorého meno dodnes nesie štôlna na severnom okraji Jasovskej planiny.

Mária Lamiová-Schmiedlová

LITERATÚRA:

EISNER, J.: Archeologické výskumy v Jasovských jaskyniach r. 1924. *Krásy Slovenska*, 1928, č. 5 – 6, s. 137 – 144.

EISNER, J.: Slovensko v pravěku. Bratislava 1933.

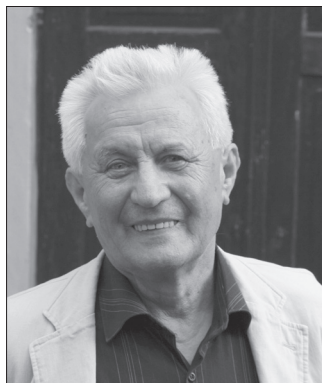
GAJDA, R.: Moje paměti. Brno 1996.

KOMOS, T.: A jásyói Takács Menyhért barlang. In: *Barlangkutatás* 5, Budapest 1917.

LALKOVIČ, M.: Rudolf Gajda a jaskyne na Slovensku. *Spravodaj speleologickej spoločnosti* 1/2007.

JUBILEÁ

K významnému životnému jubileu doc. PhDr. Juraja Pavúka, DrSc.

Zdá sa až neuveriteľné, že Juraj Pavúk oslavuje v tomto roku svoje 75. narodeniny. Jeho stála vitalita, aktívna univerzitná výučba či veľmi inšpiratívna a prínosná vedecká práca sú len závideniahodné a nás mladších kolegov núti zamyslieť sa nad svojim vlastným, niekedy až priveľmi hektickým a nesústredeným životom. Prakticky celý svoj profesijný život zasvätil štúdiu neolitu a eneolitu. Keď dnes prednášame študentom o tejto problematike, osobitne o slovenskom neolite, meno Juraj Pavúk je jeho synonymom.

Za ostatné desaťročie publikoval niekoľko veľkých hodnotiacich štúdií zameraných na jednotlivé úseky neolitu. V nich nielen sumarizuje, ale stále prináša nové výsledky a dôležité premisy, ktoré podstatne dopĺňajú naše poznatky o kultúrno-chronologických vzťahoch v staršom praveku od južného Balkánu až po západnú Európu. Ťažiskom jeho práce však vždy ostalo Slovensko a „jeho“ lokality: Blatné; Budmerice, Nitra, Santovka, Svodín, Štúrovo, Žlkovce a mnohé iné. Dôkazom

neutíchajúcej a intenzívnej práce sú aj nasledujúce štúdie, napr.: *Das Epilengyel / Lengyel IV als kulturhistorische Einheit. Slovenská archeológia*, 48, Nitra 2000, 1 – 26; *K problému definování finálního stádia lengyelské kultury. In: Gedenkschrift für V. Němejcová – Pavúková, Internationale Archäologie, Studia Honoraria* 21, Rahden/Westfal. 2004, 207 – 232 (spoluautor); *Kommentar zu einem Rückblick nach vierzig Jahren auf die Gliederung der Lengyel-Kultur. Slovenská archeológia*, 52-1, 2004, 139 – 160; *Stará lineárna keramika na Slovensku a neolitizácia strednej Európy. In: Otázky neolitu a eneolitu našich zemí, Praha* 2004, 11 – 28; *Orientácia rondelov lengyelskej kultúry na smery vysokého a nízkeho mesiaca. Slovenská archeológia*, 52-2, 2004, 211 – 281 (spoluautor); *Typologische Geschichte der Linearbandkeramik. In: Die Bandkeramik im 21. Jahrhundert. Internationale Archäologie – Arbeitsgemeinschaft, Symposium, Tagung, Kongress. 7, Rahden/Westf. 2005, 17 – 39; Die Entstehung und Gliederung des Neolithikums auf dem Zentralbalkan: Fallbeispiel Gálábnik. In: The Struma/Strymon river valley in Prehistory. Proceedings of the International Symposium. Sofia* 2007, 165 – 174; *Zur Frage der Entstehung und Verbreitung der Lengyel-Kultur. In: J. K. Kozłowski / P. Raczky (eds.): The Lengyel, Polgár and related cultures in Central Europe. Kraków* 2007, 11 – 28; *Poznámky k neskorému neolitu na východoslovenskej nížine vo svetle výsledkov výskumu v Polgári-Csőszhalome. Slovenská archeológia*, 55, Nitra 2007, 261 – 275; *Die Entwicklung der Želiezovce-Gruppe und die Entstehung der Lengyel-Kultur. In: Krisen – Kulturwandel – Kontinuitäten: zum Ende der Bandkeramik in Mitteleuropa. Rahden / Westf. 2009, 249 – 339; a ďalšie.*

Cesta archeológiu Juraja Pavúka bola najmä na jej začiatku pomerne dynamická. V priebehu necelých štyroch rokov sa mladý muž narodený v „ďalekých“ Kožanoch (okr. Bardejov) dostal spleťtými cestami z východného Slovenska až do Bratislavy. Stále ho pritom sprevádzala archeológia. V šestnástich rokoch sa rozhodol prerušiť štúdium na Meštianskej škole v Kurime a nastúpil do Štátneho archeologického ústavu v Martine-Bystrici. Po niekoľkých veľmi inšpiratívnych mesiacoch, počas ktorých sa stretával s mnohými osobnosťami česko-slovenskej archeológie, sa predsa len vrátil na štúdiá, tentoraz do Košíc. Roku 1954 ukončil gymnázium s vyznamenaním. Záujem o archeológiu ho ani v tomto období neopustil a priviedol až do Bratislavy na Filozofickú fakultu UK. Po úspešnom absolvovaní univerzity s diplomovou prácou na tému „Volútová keramika na Slovensku“ nastúpil roku 1959 do Archeologického ústavu SAV v Nitre, kde pracuje dodnes. K štúdiu neolitu ho priviedli už prvé terénne výskumy a veľmi rýchlo sa presadil na medzinárodnom vedeckom poli. Získal niekoľko významných zahraničných štipendií, podieľal sa na vedeckých a terénnych výskumoch v zahraničí, zúčastňoval sa konferenciách, publikoval a prednášal na viacerých univerzitách a katedrách archeológie.

V roku 1997 začal na pôde svojej alma mater – UK v Bratislave – vychovávať ďalšiu generáciu archeológov. Prednášky, skúšky, seminárne a diplomové práce, projekty... jeho tvorivú energiu, rovnocenný prístup, ale aj kritiku si veľmi vážime. Patrí k tým vedcom a pedagógom, ktorí podporujú dialóg s kolegami i so študentmi, lebo „veda sa bez komunikácie a názorovej konfrontácie robiť nedá“. Každému necháva priestor na názor a na vlastnú tvorbu, no v mene vedeckej objektivity a logickej argumentácie vie aj prísne hodnotiť. Hodnotiaci prístup k novým výsledkom, komplexný pohľad na problematiku a osobitá schopnosť prehodnocovania vlastných teórií je jasná aj z jeho publikácií. Takéto sú „nové“ štúdie o neolitizácii, o kultúre s lineárnou keramikou, o lengyelskej kultúre, o bádenskej kultúre.

Milý pán docent Pavúk, veríme, že nás čaká ešte nemálo rozhovorov, prednášok a spoločných projektov. Ďakujeme Vám a prajeme hlavne veľa zdravia a tvorivej inšpirácie.

Ad multos annos!

Pavína Kalábková a Jana Šuteková

Významné životné jubileum PhDr. Evy Kolníkovéj, DrSc.

Dňa 20. 4. 2010 oslávila životné jubileum popredná slovenská numizmatička PhDr. Eva Kolníková, DrSc. Narodila sa roku 1935 na Morave – v Klokočove (dnes Příbor), okr. Nový Jičín. V rokoch 1946 – 1950 študovala v Štátnom dievčenskom gymnáziu a na Strednej škole v Nitre, v rokoch 1951 – 1954 na Obchodnej akadémii v Nitre. Od 15. 6. 1954 začala pracovať v Archeologickom ústave SAV v Nitre. Na tomto pracovisku pôsobila až do roku 2008. Popri práci navštevovala v rokoch 1954 – 1960 aj Vysokú školu pedagogickú – Fakultu spoločenských vied v Bratislave a po jej zrušení študovala na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského, odbor história. Štúdium na FiF UK ukončila diplomovou prácou Význam nálezov mincí pre dejiny Slovenska. Titul PhDr. získala roku 1968, titul CSc. roku 1971 dizertačnou prácou Rímske mince na Slovensku – príspevok k hospodársko-spoločenským dejinám doby rímskej. Za ďalšiu dizertačnú prácu Peniaze vo včasnodedinnom vývoji Slovenska jej bol roku 1990 udelený titul DrSc.

Najvýznamnejšie etapy jej života približujú viaceré práce, napr. L. Kraskovskej (Životné jubileum PhDr. Evy Kolníkovéj, DrSc. In: Slovenská numizmatika, 14, 1996, 248 – 250), J. Vladára (Slovenská archeológia LIII/2, 2005, 369 – 373) a K. Pietu (Eva Kolníková – k životnému jubileu. In: Slovenská numizmatika, 18, 2007, 10 – 13). Tiež rozsiahly prehľad, nazvaný Eva Kolníková – kalendárium (tamže, 14 – 23). Záznamy o dosiaľ publikovaných prácach sú vo viacerých bibliografiách – najsúhrnnejšie D. Fábiková: Eva Kolníková – bibliografia 1955 – 2005 (Slovenská archeológia LIII/2, 374 – 384). Obsahuje 381 položiek. Bibliografické záznamy o prácach publikovaných po roku 2005 budú zverejnené v periodiku Slovenská numizmatika č. 19.

Jubilantka sa významnou mierou podieľala na rozvoji AÚ SAV v Nitre. Pôsobila vo viacerých vedeckých funkciách: roku 1954 ako technická pracovníčka riaditeľa Dr. A. Točíka, v rokoch 1972 – 1973 ako vedúca oddelenia vedecko-technických informácií, v období 1973 – 1976 bola vedúcou protohistorického a historického oddelenia, v rokoch 1976 – 1986 sa stala vedeckou tajomníčkou, roku 1976 bola aj zástupkyňou riaditeľa prof. B. Chropovského pre editorskú činnosť a vedeckú popularizáciu. Aj vďaka jej pracovnému zaniu sa AÚ stal jedným z najvýznamnejších pracovísk SAV. Numizmatické pracovisko v AÚ sa stalo jedným z najvýznamnejších pracovísk nielen v rámci Česko-Slovenska, ale prinajmenšom v strednej Európe. Dr. E. Kolníková prispela k vzniku viacerých nových ústavných periodík. V rokoch 1972 – 2000 bola redaktorkou časopisu Slovenská numizmatika, v rokoch 1974 – 1984 zakladateľkou a zostavovateľkou AVANS-u. Bola členkou redakčných rád českých časopisov Numizmatické listy (1975 – 1999) a Archeologické rozhledy (1982 – 1999). Pôsobila tiež vo vrcholných orgánoch česko-slovenského numizmatického bádania. Bola podpredsedníčkou Numizmatickej komisie ČSAV (1980 – 1989) a predsedníčkou komisie pre numizmatiku pri Vedeckom kolégiu pre historické vedy SAV (1986 – 1997). Aj vďaka týmto komisiám sa podarilo na Slovensku presadiť plán vydávania samostatných prác venovaných nálezom mincí. Tak vznikla nová edícia kníh, nazvaných Nálezy mincí na Slovensku I – IV (Bratislava 1964, 1968, 1978, Nitra 1994). Ako spoluautorka jednotlivých registov o nálezoch spolupracovala na dieloch č. III – IV.

V rámci svojho vedeckého výskumu sa podnes špecializuje na keltské a rímske mincovníctvo. Prostredníctvom mincí sleduje ich hospodársky vplyv na život obyvateľov žijúcich na území Slovenska. V oblasti keltskej numizmatiky sú veľmi prínosné jej práce o problematike mincí bratislavského typu, mincí s lýrovitým znakom, typu Divinka, tzv. nitrianskeho typu, mincí s hrboľom a norických mincí nachádzaných v priestore bratislavského oppida. Prekvapujúce boli jej zistenia o poklade keltsko-dáckych mincí z Ptčicia. V rámci rímskej numizmatiky priniesla zásadné poznatky k nálezu aes grave z Nitry, k pokladu rímskych republikánskych denárov z Prešova a najmä k výnimočnému nálezu 108 zlatých solidov z 5. storočia z Bine. Jej výsledky analýzy fondu rímskych mincí zo Slovenska prezentované v roku 1986 (Slovenská numizmatika 9, 59 – 97) sú platné podnes. Dané obdobie zhodnotila aj prostredníctvom štyroch monografií: Peniaze v našich dejinách (Bratislava 1976, spoluautori J. Hlinka a Š. Kazimír), Keltské mince na Slovensku (Bratislava 1978), Rímske mince na Slovensku (Bratislava 1980), Bratislavské keltské mince (Bratislava 1991).

Práca v AÚ priniesla desiatky situácií, keď bolo nevyhnutné zaoberať sa aj stredovekou či novovekou numizmatikou. V roku 1956 vytvorila v AÚ základ jeho numizmatickej zbierky, tú publikovala v Študijných zvestiach

(1, 34 – 70 a 6, 203–214) a v AVANS-e (od ročníka 1976). Už vtedy sa riešil problém presného určenia talianskych a francúzskych mincí nachádzaných v staromadžarských hrobách. K téme sa opätovne vrátila v recenzii knihy L. Kovácsa *Münzen aus der ungarischen Landnahmezeit* (Slovenská archeológia, 42, 1994, 242–251). Viackrát sa zaoberala tovarovo-peňažnými vzťahmi na Slovensku v období od polovice 5. do 14. storočia. Podnes platné sú jej tézy zhrnuté v štúdiu o obole mŕtvych na Slovensku. Prekvapujúce zistenia priniesla v príspevku o karolínskej minci z mincovne Bledonis z Nitry. Publikovala minimálne 40 pokladov mincí z 13. až 18. storočia. Poskytla tak množstvo informácií nevyhnutných na sledovanie politického a hospodárskeho vývoja Slovenska v uvedenom období.

Podieľala sa na vytvorení viacerých zborníkov z konferencií: Kremnická mincovňa a metodológia numizmatického bádania (1982); Problematika keltského mincovníctva na Slovensku (1984); Bádanie o rímskych minciach na Slovensku (1986); Problematika mincovníctva Jagelovcov (1988, s. F. Laukom); Tovarovo-peňažné vzťahy na Slovensku v období od polovice 5. do 14. storočia (1989); Menový vývoj na Slovensku od 14. do polovice 16. storočia (1990); Menový vývoj na Slovensku v toliarovom období (1992); Sto rokov korunovej meny (1994). Spolu so Z. Šustekom prispela k vydaniu rukopisu práce G. Chlapoviča *Kremnická mincovňa. História razby čs. a slovenských mincí 1921 – 1992* (Bratislava 2000). Jej obrovský prínos sa prejavil aj pri tvorbe publikácie *Kronika peňazí na Slovensku. Od najstarších čias do roku 2009* (Bratislava 2009, spoluautori E. Minarovičová, J. Hunka a Z. Šustek). V rámci Spoločnosti Antona Točíka redigovala a zostavovala viacero kníh, ktoré vyšli v edícii *Biografia, Bibliografia, Spomienky – Anton Točík 1918 – 1994* (Nitra 2000) a *Stanislav Šiška 1935 – 2001* (Nitra 2003). K medzinárodnému numizmatickému kongresu v Londýne pripravila spoločne s E. Šimekom a J. Sejbalom reprezentatívnu publikáciu *Československá numizmatika. Současný stav, úkoly a perspektivy* (Brno 1986). Svetová verejnosť sa tak mohla prvý raz ucelene zoznámiť s najvýznamnejšími výsledkami numizmatického bádania v Česko-Slovensku.

Bolo by možné prezentovať aj referáty jubilantky na desiatkach veľkých svetových podujatí od kongresov cez konferencie, semináre, letné školy numizmatiky. Napísala množstvo recenzií posudzujúcich základné práce z antickej numizmatiky. Tiež veľa zdravíc k životným jubileám a nekrológov o predčasne zosnulých kolegoch. Tým priblížila ich životné osudy a vedecký prínos. Dlhodobu prezentovala význam a prácu Komisie pre numizmatiku (dnes Národný numizmatický komitét SR). Výrazne pomohla pri zakladaní Slovenskej numizmatickej spoločnosti roku 1970. Tá roku 2010 oslávila svoju 40-ročnicu. Vytvorila Nadáciu pre výskum peňazí na Slovensku – organizáciu, ktorá koordinovala slovenské numizmatické bádanie. Po zlúčení s Nadáciou Antona Točíka sa pretvorila na Spoločnosť Antona Točíka na zverejňovanie výsledkov archeologického a numizmatického výskumu. Dlhodobu pôsobila v jej správnej rade. Prostredníctvom Spoločnosti sa publikovalo viacero čísel periodika *Slovenská numizmatika* a kníh z edície *Biografia, Bibliografia, Spomienky*. Napomáhala pri spracúvaní numizmatických zbierok viacerých múzeí (Nitra, Levice, Topoľčany, Bojnice a iné). Realizovala sa aj v pedagogickej činnosti (kurz keltskej numizmatiky na Karlovej univerzite v Prahe roku 1991).

Želáme jubilantke, aby jej ďalší život bol naplnený pohodou v kruhu svojej rodiny a v spoločnosti jej priateľov. Aby tak mohla vytvoriť nové prínosné práce, ktoré prispejú k osvetleniu ďalších stránok slovenskej histórie.

Ad multos annos!

Ján Hunka

Ing. František Elias, CSc. – 65-ročný

Narodený 30. 3. 1945 v Tekovskej Breznici. Bytom v Banskej Bystrici. Člen SAS pri SAV od roku 1975, č. legitimácie 36.

K problematike archeológie sa bližšie dostal najmä počas 12-ročného zamestnania na úseku štátnej pamiatkovej starostlivosti (riaditeľ Okresnej pamiatkovej správy v Žiari nad Hronom, splnomocnenec rady Stredoslovenského krajského národného výboru v Banskej Bystrici pre záchranu a obnovu mestských pamiatkových rezervácií v Banskej Štiavnici, v Kremnici a v Banskej Bystrici, riaditeľ Krajského ústavu štátnej pamiatkovej starostlivosti a ochrany prírody v Banskej Bystrici). Aktívne sa kontaktoval s archeológmi z AÚ SAV v Nitre (A. Ruttkay, A. Točík, M. Rejholcová i ďalší) a s archeológmi v okruhu svojej pôsobnosti. Dbal na to, aby bol na archeologických lokalitách dodržiavaný zákon o ochrane kultúrnych pamiatok. Navštevoval archeologické lokality, zaujímal sa najmä o tie, ktoré patrili do jeho kompetencie (G. Trgiňa – lužické pohrebisko v Žiari n. Hr., M. Mácelová – slovanské hradisko Zvolen-Môťová, J. Labuda – staré mesto v B. Štiavnici). Z jeho podnetu sa v 70. rokoch 20. storočia stretla komisia AÚ SAV na Sitne, inicioval obhliadku v odbornej verejnosti málo známeho valu v Orovnici (Š. Holčík, A. Habovštiak – dvojité zemný val). Oznámil nález pod múrmi krypty v kláštore v Kremnici, z ktorého artefakty I. Hrubec doručil do AÚ SAV. Počas pôsobenia v Žiari nad Hronom na základe návrhu Š. Holčíka zabezpečil zápis slovanského hradiska na Beňadickej skale v Hronskom Beňadiku do štátneho zoznamu KP. Zabezpečil fotodokumentáciu a zameranie hradu Šášov a na základe písomného súhlasu AÚ SAV (za odborného dozoru P. Kuku) zabezpečil v pláne OPS čistenie hradu od sutín, čo mala byť príprava na konzerváciu. Odborná literatúra s tematikou kultúrnych pamiatok, histórie a archeológie tvorí najpodstatnejšiu časť jeho súkromnej knižnice.

Od roku 1982 je členom Slovenskej numizmatickej spoločnosti a od roku 2002 predsedom pobočky Slovenskej numizmatickej spoločnosti v Banskej Bystrici. Tohtoročný jubilant sa zúčastňuje valných zhromaždení SAS, a aj diskusnými príspevkami sa pričinuje o rozvoj našej vednej disciplíny.

Ad multos annos!

Jozef Labuda

Netradične k okrúhlemu životnému jubileu PhDr. Ondreja Ožďániho, CSc.

S počudovaním zarezonovalo v mojej mysli želanie sympatickej redaktorky Informátora napísať krátke laudácie o mojom blízkom súputníkovi, spolužiakovi, spolubojovníkovi a kolegovi. Je priam zázrakom prírody, že môj priateľ, napriek neľahkým spoločenským, politickým a organizačným zmenám, ktoré charakterizovali 20. aj 21. storočie, sa dožil šesťdesiatky duchom aj telom svieži, bez jedinej šediny a brázd na čele. Náš jubilant sa narodil v Lučenci 12. februára 1950, vtedy ešte zaprášeného prihraničného mestečka s neobyčajne bohatým multikultúrnym dedičstvom a dnes už neuveriteľne pokojnou spoločenskou klímou. Vyvážená atmosféra a pokojné rodinné zázemie s prísny, nekonvenčným, ale spravodlivým a žoviálnym otcom a básnickým črevom nadanou a tolerantnou matkou, ktorá nás pri našich náhodných neohlásených návštevách niekedy ponúkla neopísateľne chutným pudingom, vytvorili veľmi priaznivé zázemie pre život nášho jubilanta, ktoré mu umožnilo osvojiť si priam povestný a takmer bezbrehý vedomostný základ. K formovaniu profilu nášho oslávenca však nepochybne prispeli aj na perifériu odstavené profesorské kádre, ktoré štedro rozdávali vzdelanie získané ešte v predkomunistickom svete. Veď je priam zázračné, že vo „vidieckom“ Lučenci vtedy na niekdajšej strednej všeobecno-vzdelávacej škole, kde v rokoch 1965 – 1968 študoval, pôsobili bývalí jezuiti, absolventi parížskej Sorbony a iné podobné, pre súdobý režim nepohodlné, kádre. I vďaka tomuto zázemiu mohol náš jubilant okrem slovenčiny a dejepisu maturovať aj z latinčiny a z francúzštiny, čo sme mu za štúdiá nesmierne závideli.

Z dôverných zdrojov viem, že s archeológiou sa jubilant dostal do kontaktu už v ranej mladosti ako brigádnik na výskume novohradského rodáka, krasorečníka a humanistu PhDr. Igora Hrubca, ktorý realizoval výskum zaniknutej dediny s panským sídlom v katastri Poltára. Popri každodennej náročnej ceste na bicykli medzi Lučencom a dnes už okresným mestečkom Poltárom vedúci výskumu ho čoskoro poveril aj dôležitými organizačno-technickými prácami, zasvätil ho do tajomstva metodiky terénnej dokumentácie a skrytých krás vednej disciplíny. Nemožno sa preto čudovať, že Ondro prišiel do Bratislavy na prijímacie pohovory už ako ostrieľaný, vedomosťami nabitý ambiciózný mladík, ktorý svojím svojráznym temperamentom a neopísateľným koloritom spestril náš študentský život „holúbkov“, ako nás vtedy pomenoval o pár mesiacov starší kolega zo seminára. Počas niekoľkoročného usilovného štúdia na Filozofickej fakulte UK sa jubilant vyprofiloval za jedného najlepšie odborne podkutého študenta so širokým až renesančným rozhľadom. Ešte aj teraz po takmer štyroch desaťročiach sa mi premietne v sne jeho netradičná obhajoba diplomovej práce, ktorá bola venovaná karpatskej mohylovej kultúre z obdobia strednej doby bronzovej. Veru, vtedy aj my tam prítomní spolupráctelia vrátane vedúcej diplomovej práce a oponenta sme zmeraveli ako tuleň na kolieskových korčuliach, keď jeden fosforeskujúci člen komisie celkom vážne, s frigidným pohľadom konštatoval, že predmetná kultúra, ktorej oslávenec venoval svoju prvotinu, neexistuje. Ondro vtedy ako emeritný Sikul s dvojitém mozgom (kým jedným rozmýšľa, druhým koná) sa elegantne vysekal z neprijemnej šlamastiky s jeho povestným mačacím inštinktom – za každých okolností dopadnúť na päty.

Po skončení štúdia archeológie roku 1973 jubilant začal pracovať v Archeologickom ústave SAV v Nitre, kde pôsobí dodnes. V období pred obhajobou, ako aj po úspešnom obhájení dizertačnej práce na tému „Význam mohylových kultúr pre sociálno-ekonomický rozvoj Slovenska v dobe bronzovej“, Nitra 1982, oslávenec vykonal mnoho významných terénnych výskumov, napr. Spišský Štvrtok – opevnené sídlisko otomanskej kultúry (1973); Levice, poloha Pod Krížnym vrchom (1974) – sídlisko bádanskej a čakanskej kultúry a z doby laténskej; Nitra-Šindolka – polykultúrna lokalita (1975); Čataj – polykultúrna lokalita na trase diaľnice (1976); Mužla-Čenkov – polykultúrna lokalita v polohe Vilmakert (1982); Malá nad Hronom – žiarové pohrebisko boľaráskej skupiny a birituálne pohrebisko karpatskej mohylovej kultúry (1983); Štúrovo-Obidská pustatina – sídliská z eneolitu, zo strednej doby bronzovej, z doby laténskej, rímskej a z obdobia včasného a vrcholného stredoveku (1984–1985); Ipeľský Sokolec – opevnené sídliská hatvanskej a čakanskej kultúry (1987); Nitra, Pribinovo námestie – osídlenie maďarovskou kultúrou a v období vrcholného stredoveku a novoveku (1988); Úľany nad Žitavou – sídlisko zo strednej doby bronzovej (1989); Ožďany – polykultúrna lokalita v polohe Lapoš (1997); Nitra, Kmeťkova ulica – sídlisko z počiatku strednej doby bronzovej (1999) a Nový Tekov, časť Marušová – sídlisko zo strednej a mladšej doby bronzovej a z doby rímskej (2005). Ďalej participoval i na zahraničných terénnych výskumoch v Maďarsku (Mezőkeresztes – 1994) a v Bulharsku (Drama 2001 – 2002).

Prvé významné okrúhle jubileum človeka-bádateľa ešte nemusí byť dôvodom na rekapituláciu a hodnotenie jeho odbornej činnosti a vedeckého prínosu. A ani to momentálne nie je možné, vzhľadom na jeho široký odborný záujem a záber a nespočetný register rukopisných prác, ktoré ležia zaprášené niekde v zázračne zablokovaných trezoroch rôznych redakcií. Mal som, napríklad, možnosť čítať jeho brilantne napísané heslá pre Encyklopédiu slovenskej archeológie, ktorej osud mi často pripomína príhodu bájneho vtáka Fénixa, mimochodom, ústredný motív erbu rodiska oslávenca.

Meno nášho jubilanta sa objavuje na stránkach renomovaných časopisov a zborníkov, v ktorých publikoval nespočetné príspevky o pravekých a včasnohistorických dejinách Slovenska. Systematicky sa venuje štúdiu kultúr obdobia doby bronzovej Slovenska v kontexte strednej a juhovýchodnej Európy. Nikdy sa však z neho nestal kultúrny barbar produkujúci nekonečný reťazec tzv. matriošiek.

Nemožno zabudnúť ani na záslužnú redakčnú činnosť jubilanta. Ak možno vymedziť zlatú periódu ročenky AVANS, záhadne sa kryje s obdobím, keď Ondro vykonával v jednej osobe funkciu hlavného aj odborného redaktora (1991 – 1995). Vtedy sa jeho pracovňa na prvom poschodí podobala perzskej tržnici, kde na seba púťali pozornosť najmä systematicky rozmiestnené hromady rukopisov. Najmocnejšiu vrstvu tvorili opusy popretkávané červeno farebnými poznámkami, ktoré boli pôvodne písané skôr pre mimozemšťanov. Ich text bol totiž bližší cyperskému metajazyku ako kodifikovanej forme slovenčiny. O informačnej hodnote týchto pseudočlánkov radšej pomlčím. Nakoniec aj tu sa potvrdil zmysel oslávenca pre tvorbu hodnôt, ktorý z hodeného bahna bol schopný vyprodukovať perly. Žiaľ, jeho redaktorstvo sa skončilo podobne, ako osud povestného starého rybára s veľkou rybou zo svetoznámej novely Ernesta Hemingwaya.

Keby som bol Grékom, môjho priateľa by som definoval ako nejaký substrát medzi bájnym hrdinom Odyseom a svetoznáμου filmovou figúrou Zorbom. Na jednej strane dobrodružný životný štýl jubilanta plný nečakaných objavov, nástrah a nových výzev, na druhej strane zmysel pre radosť zo života a jeho vychutnávanie až do posledného dúška.

Milý Ondro, dovoľ mi v mene svojom, ako aj v mene našich spolužiakov z legendárneho koňakového ročníka srdečne Ti zablažovať k dožitým šiestim X-om a zároveň Ti popriať najmä veľa zdravia, šťastia, optimizmu, úspechov a ešte aspoň polstoročie plnohodnotného aktívneho života a pohody v kruhu rodiny a priateľov. Pripíjam Ti na zdravie bielym suchým vínom označeným kódom 123 z pivnice niekdajšieho nitrianskeho biskupa Pavla Bornemisszu – Abstemia (1557 – 1579), ktorý by určite našu žiadosť o miesto dvorného vincúra okomentoval známym sloganom z prvej polovice 20. storočia – „nelze vyhověti!“

Gabriel Nevizánsky

Životné jubileum PhDr. Kláry Fűryovej

Okrúhleho životného jubilea sa dožíva aj pracovníčka Archeologického múzea SNM v Bratislave PhDr. Klára Fűryová (* 26. 5. 1950), ktorá vyštudovala archeológiu na FiF UK v Bratislave ako externá poslucháčka, čo pri plnom pracovnom vytížení v oddelení dnes už legendy stredovekej archeológie B. Pollu bolo iste viac ako náročné. Jej celoživotná odborná dráha je spojená s výskumom stredovekého obdobia. Odborný profil jubilantky formovala predovšetkým skutočnosť, že je absolventkou strednej priemyselnej školy stavebnej. Špecifické a nenahraditeľné znalosti získané v tejto škole ju dovedli k záujmu o stredoveké staviteľstvo, čo sa odrazilo aj v jej publikačnej činnosti. Neskôr sa venovala niektorým druhom umelecko-remeselných predmetov (knižné kovania, sklo) a predovšetkým stredovekému železiarstvu. Jej publikácie, venované týmto témam, v odbornej verejnosti rezonovali veľmi pozitívne, rovnako ako výsledky jubilačných terénnych výskumov (Gemerský Sad – Šomkút, Rákoš, Nová Dedinka, Trnava). Dlhší čas pracuje aj na pozícii vedúcej oddelenia dokumentácie AM SNM, čo je v období prechodu na digitalizovaný záznam starších fondov činnosť mimoriadne náročná a nevďačná. Jubilantka bola autorkou alebo spoluautorkou viacerých výstav, v súčasnosti je členkou skupiny pripravujúcej expozíciu najstarších slovenských dejín na Bratislavskom hrade.

Archeologická komunita praje kolegyni K. Fűryovej do budúcich rokov veľa zdravia, pohody v osobnom živote a ďalšie úspechy v práci.

Vladimír Turčan

Životné jubileum prof. PhDr. Jozefa Bátora, DrSc.

Tento rok oslávi významné životné jubileum náš dlhoročný zamestnanec, kolega, priateľ a predovšetkým dobrý, skromný, pracovitý, múdry a žilivý človek Jozef Bátora.

Narodil sa v intelektuálnej rodine 21. júna 1950 v obci Nevidzany v Požitaví. Harmonické a histórii naklonené rodinné prostredie profilovalo nášho jubilanta už od útleho veku. Po úspešnom absolvovaní strednej školy v Zlatých Moravciach bol prijatý na Filozofickú fakultu Univerzity Komenského. V seminári prof. PhDr. Bohuslava Novotného, DrSc., študoval jednodoborovú vedeckú špecializáciu archeológia, ktorú absolvoval roku 1973. V roku 1974 sa stal pracovníkom Archeologického ústavu SAV v Nitre a tu bol roku 1976 prijatý na aspirantúru, ktorú ukončil úspešnou obhajobou roku 1977. V Archeologickom ústave SAV pôsobí dodnes.

Tvorivé prostredie Archeologického ústavu SAV, možnosti konfrontácie vedecko-metodických názorov, korektná konkurencia a vzory starších kolegov na mladého Jozefa Bátora pôsobili blahodarne. Jeho vedecký rast bol na začiatku vedeckej kariéry porovnateľný s jeho vrstovníkmi. Na FiF UK v Bratislave získal roku 1976 titul PhDr., v AÚ SAV obhájil roku 1982 vedeckú hodnosť kandidáta historických vied (CSc.). Predovšetkým však vďaka štipendiu Nadácie Alexandra von Humboldta, ktorú absolvoval v Berlíne v seminári prof. Bernhardta Hänsela, popredného znalca problematiky európskej doby bronzovej, jeho vedecký rozvoj akceleroval. To sa napokon prejavilo aj v publikačnej činnosti, ktorá vyústila do jeho, na Slovensku najvyššej, vedeckej hodnosti a vedecko-pedagogických titulov. V roku 2000 sa habilitoval na Masarykovej univerzite v Brne. Tam absolvoval i profesorské

konanie a v roku 2003 sa stal univerzitným profesorom. Medzitým v AÚ SAV obhájil doktorskú dizertáciu a získal medzinárodne uznávanú vedeckú hodnosť doktora historických vied (DrSc.).

Profesor Jozef Bátora je v súčasnosti jeden z popredných stredoeurópskych archeológov. Z hľadiska chronologického záberu sa venuje problematike záveru neskorej doby kamennej a začiatku staršej doby bronzovej. Okrem toho sleduje otázky interakcií Karpatskej kotliny s východom Európy, počiatkov farebnej a čiernej metalurgie, otázky sídliskových štruktúr, ako aj problémy sociálnej stratifikácie vtedajšej spoločnosti.

Výnimočné je pedagogické pôsobenie nášho jubilanta. Začínal ako nadaný a úspešný akademický vedec, ale postupne sa vypracoval na popredného, doma aj v zahraničí uznávaného vysokoškolského pedagóga. Pravidelne prednáša na Katedre archeológie FiF UK v Bratislave a jeho semestrálne prednášky si mohli študenti vypočuť aj v Brne a vo Viedni. Predovšetkým zahraničné štipendiá, pobyty a pozvania na medzinárodné konferencie urobili z prof. Jozefa Bátora vedca európskeho formátu. Okrem už spomenutého pobytu v Nemecku v rámci Humboldtovej nadácie v Berlíne získaval prof. J. Bátora cenné skúsenosti aj na univerzitách v Mníchove, v Poznani a vo Viedni.

Dobrý a všestranný archeológ je dobrým aj preto, že nie je iba akademickým, kabinetným bádateľom, ale že je bytostne spätý s aktívnym získavaním hmotných prameňov. Nový a významný archeologický materiál neleží v depozitároch, nie je v archívoch, ale spravidla sa nachádza pod zemou a každý správny archeológ by si ho mal seriózne a zodpovedne vykopáť. Tejto heuristickej oblasti venoval Jozef Bátora mimoriadnu pozornosť. Boli to nielen tematicky profilované povrchové prieskumy na juhozápadnom Slovensku, účasť na medzinárodných archeologických expedíciách (Francúzsko, Grécko), ale najmä komplexné archeologické výskumy predovšetkým na juhozápadnom Slovensku (Hoste, Mochovce, Mužla-Čenkov, Jelšovce, Mýtna Nová Ves, Rybník, Santovka, Vráble a mnoho ďalších), ktoré Jozef Bátora s nadšením jemu vlastným realizoval.

Keď sa všetko dnešné časom pominie, nastúpi nová generácia, ktorá sa bude pýtať, čo sa vykonalo, čo bolo publikované, zástoj profesora Jozefa Bátora bude nehynúci. Budú tu nielen desiatky jeho vynikajúcich odborných štúdií, prehľadných správ, kritických a vedecky fundovaných recenzií, zrozumiteľných vedecko-populárnych príspevkov, ale predovšetkým jeho excelentné monografie, ktoré vyšli nielen na Slovensku, ale predovšetkým v zahraničí. Tie reprezentovali a navyždy budú reprezentovať nielen nášho jubilanta, ale aj slovenskú archeológiu zvlášť a Slovensko vôbec.

Do ďalších plodných rokov života prajem nášmu oslávencovi pevné zdravie, príjemné rodinné zázemie, tvorivú a invenčnú myseľ.

Ad multos annos!

Václav Furmánek

ZMENY V ČLENSKEJ ZÁKLADNI

Noví členovia 2010

Martin Bača, Mgr. Michal Bernát, Mgr. Peter Fecko, Mgr. Marek Gere, Mgr. Renata Glaser-Opitzová, Miroslav Harmanský, JUDr. Mgr. Tomáš Michalík, Mgr. Lucia Tokárová, Mgr. Zuzana Tokárová, Bc. Adriána Voľanská

Názory a stanoviská prezentované v príspevkoch sa nemusia zhodovať s názormi a so stanoviskami redakcie.

V takomto duchu príspevky prešli základnou jazykovou úpravou bez podstatných zásahov do znenia textu.

PREDAKČNÁ UZÁVIERKA NASLEDUJÚCEHO ČÍSLA JE 31. 10. 2010!!!

ČASOPIS VYJDE LEN V PRÍPADE DOSTATOČNÉHO POČTU PRÍSPEVKOV!!!

Vydáva Slovenská archeologická spoločnosť pri SAV v Nitre (Akademická 2, 949 21 Nitra).
Hlavná redaktorka: Mgr. L. Benediková, PhD. (lucia.benedikova@gmail.com). Redakčná rada: PhDr. J. Chovanec, PhD., PhDr. E. Miroššayová, CSc., PhDr. M. Soják, PhD., PhDr. V. Turčan.
Jazyková redaktorka: PhDr. H. Benediková. Počítačová sadzba: Mgr. L. Benediková, PhD., P. Červeň.
(Na embléme pintadera zo 6. stor. pred Kr. zo Smoleníc. Návrh a grafické stvárnenie J. Marettová).
Tlač: LookUp!, s. r. o., Nitra